

SUCI POROTNICI U HRVATSKOM KAZNENOM POSTUPKU TE KOMPARACIJA ANGLOAMERIČKOG POROTNIČKOG SUSTAVA I SUSTAVA PRISJEDNIČKOG SUDA*

Antonio Hardt

student 5. godine Pravnog fakulteta Osijek

E-mail: anhardt1993@gmail.com

Pregledni rad

UDK 343.161:343.1(497.5:73)

Rad primljen 24. svibnja 2018.

Sažetak

Rad sadrži analizu instituta sudskog porotništva, odnosno sudskih prisjednika poznatih još kao sudaca laika, u pravnom sustavu Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: RH). U prvom dijelu rada naglasak je stavljen na kratki uvod u temu rada te analizu nastanka i razvoj prethodno spomenutog instituta kroz povijest Europe i RH, s posebnim naglaskom na razvoj instituta u novijoj povijesti RH. Drugi dio rada govori o reguliranosti dotičnog instituta preko Ustava Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu URH)¹ te s pomoću relevantnih domaćih i stranih propisa. Treći dio rada bavi se detaljnom analizom angloameričke (engleske, "odvojene") porote² i komparacijom iste sa sustavom prisjedničkog suda (kontinentalno-europska porota koja je prihvaćena i u RH). Četvrti dio rada namijenjen je preispitivanju pozitivnih i negativnih aspekata, odnosno dojmova prisjedničkog suda na pravosuđe RH, a peti, te ujedno i posljednji, dio namijenjen je autorovu zaključnom razmišljanju.

Ključne riječi: *prisjednički sud, suci laici, angloamerička porota, kontinentalno-europska porota*

* Rad je nagrađen Dekanovom nagradom za najbolji znanstveno-istraživački i stručni studentski rad Pravnog fakulteta Osijek u akademskoj 2017./2018. godini.

¹ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, broj 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 5/2014.

² U nastavku teksta dominira naziv angloamerička porota, čime se ističu dva najvažnija aktera u formiranju i održavanju dotičnog instituta (koriste li se drugi nazivi poput "odvojena", "anglosaksonska" ili "engleska" porota, to je učinjeno radi preglednosti, naglašavanja ili jasnijeg odvajanja odnosnog instituta od instituta prisjedničkog suda ili radi naglašavanja povijesnog razdoblja prije osamostaljenja Sjedinjenih Američkih Država ili kad autor smatra da je drugi naziv prikladniji radi jednostavnijeg objašnjavanja relevantne materije).

1. UVOD

Raspravljajući o pojmu porotnika većina ljudi prisjeća se, iz sasvim razumljivih razloga, slika i scena sudskih postupaka, dramatičnih filmskih scenarija američkih filmova u kojima odvjetnici obiju strana pokušavaju pridobiti porotu na “svoju stranu” pri čemu sudac (sudac profesionalac) zauzima relativno pasivan položaj koji se *de facto* sastoji od reguliranja tijeka rasprave, uvažavanja prigovora nazočnih stranaka i sl. Slika porotničkog suđenja u kontinentalnoj Europi te samim time i u RH, drukčija je. Suci porotnici (naziv koji se koristi u pozitivno pravnim propisima RH) predstavljaju državljane RH koji se nalaze u ravnopravnom položaju u odnosu na suca profesionalca,³ što je i zorno prikazano jer se suci porotnici ne nalaze u zasebnim, odvojenim, klupama za vrijeme rasprave. Suci porotnici, tj. suci laici, imenuju se u skladu sa zakonom i URH-om koji u čl. 121. određuje postojanost i uključenost građanstva u sudskim postupcima, a načine imenovanja, pitanja imuniteta i sl. prepušta zakonu. Shodno prethodno spomenutom, možemo ustvrditi postojanje dva najčešća oblika sudjelovanja sudaca nepravnikâ u sudskim postupcima:

Prvi se oblik odnosi na prvospomenuti englesko-američki, tj. angloamerički sustav porote kojeg karakterizira odvojenost porote od uloge suca profesionalca (porota odlučuje o činjeničnim pitanjima, odnosno o tome je li dotični optuženik kriv ili nije, a sudac odlučuje o pravnim pitanjima, tj. o primjeni sankcija itd.)

Drugi se oblik odnosi na porotnički sustav zastupljen u kontinentalnoj Europi, tzv. prisjednički sud pri kojem su prisjednici⁴, tj. suci porotnici u kontinentalnim pravnim sustavima, u ravnopravnom položaju u odnosu na suca profesionalca te, načelno, sudjeluju na ravnopravan način u odlučivanju i o činjeničnim i o pravnim pitanjima.⁵

2. POVIJEST SUDAČKE POROTE

Kao što je već rečeno, razlikujemo odvojenu porotu (angloameričku) i prisjednički sud (kontinentalna porota). Povijest jednog i drugog oblika porote nije identična te započinje u različitim povijesnim razdobljima pod različitim povijesnim, političkim i kulturnim pretpostavkama. Primarni pojavni oblik porote je angloamerički oblik, tj. porota

³ Ravnopravan položaj u smislu da suci porotnici i suci profesionalci imaju jednako pravo i snagu glasa pri donošenju odluka, iako nedvojbeno je da sudac profesionalac uživa određeni statusni autoritet na temelju svog znanja, stručnosti i iskustva, što je ujedno i jedan od razloga zbog kojega je broj porotnika u vijećima veći od broja sudaca profesionalaca.

⁴ Prisjednici su osobe laici koji u ulozi sudaca porotnika sudjeluju u suđenju u skladu sa zakonom. Naziv “prisjednici” podsjeća na naziv “predsjednici” s time da ključnu razliku čini prefiks “pri” koji naglašava njihovu privremenost, ali i podređenost u odnosu na predsjednika vijeća, odnosno suca profesionalca, i njegove ovlasti tijekom postupka.

⁵ “(...) rješavanje činjeničnog pitanja predstavlja utvrđivanje određenog činjeničnog stanja, a rješavanje pravnog pitanja predstavlja supsumiranje (podvođenje) utvrđenog činjeničnog stanja pod određenu pravnu normu.” Grubiša, M., Krivični postupak, postupak o pravnim lijekovima, Informator, Zagreb, 1987., str. 52.

koja odlučuje o krivnji, dok o pravnim pitanjima odlučuje sudac profesionalac. Zbog prethodno spomenutih razloga povijest jednog i drugog oblika porote te povijest porote u pravnom sustavu RH, obrađena je u zasebnim dijelovima rada.

2.1. POVIJESNI NASTANAK ANGLOAMERIČKOG (ANGLOSAKSONSKOG, ENGLESKOG) TIPA POROTE U ENGLESKOJ

Porijeklo porote, odnosno sudjelovanja građana bez pravnog obrazovanja u odlučivanjima u sudskim sporovima, nejasno je. Većina dokaza ukazuje na to da se prvi oblici organiziranog porotničkog suđenja javljaju u Engleskoj.

Na području današnje Engleske tijekom stoljeća izmjenjivale su se vladavine brojnih vladara te utjecaji različitih naroda i kultura, a samim time i pravnih sustava, normi i običaja. Prema stavu profesora Vladimira Bayera⁶ do nastanka engleske porote dolazi pod utjecajima prava koja su igrala veliku ulogu u formiranju engleskog prava kakvog danas poznajemo. Tu ponajprije mislimo na keltsko, nordijsko i franačko pravo, naglašavajući da većina pokazatelja upućuje na franačko pravo kao izvor za nastanak engleske porote.⁷ Kao primarni oblik porotničkog suđenja (u odnosima prisjedničkog suda i angloameričke porote) javlja se anglosaksonska porota, tj. porota namijenjena odlučivanju o krivnji u kaznenim ili opravdanosti navoda u optužnici u građanskim predmetima. Bayer navodi kako porota koja odlučuje o civilnim stvarima prethodi kaznenoj poroti te da je potonja nastala kao rezultat nužnosti uvođenja novog dokaznog sredstva nakon što je 1215. IV. lateranski sabor ukinuo provođenje “božjih sudova” (*ordalia*)⁸ kao vrstu dokaznog sredstva u kaznenim postupcima (potonja odluka ozakonjena je u Engleskoj 1219. godine). Na taj način nastaje praznina, manjak dokaznih sredstava s pomoću kojih bi se rješavali kazneni postupci. Kao sredstvo eliminacije te praznine doskočila je tzv. “dokazna porota”⁹ koja se dotad, u pravilu, koristila isključivo u građanskim stvarima. Unatoč prethodnim objašnjenjima, postavlja se pitanje kako je nastala “dokazna porota”? Bayer (navodeći razmatranja Brunnera¹⁰) navodi da dokazna porota svoje porijeklo pronalazi u dokaznom sredstvu franačkog prava koje se u relevantnim pravnim vrelima javlja pod nazivom “*inquisitio*”¹¹. Potonje dokazno

⁶ Hrvatski pravnik, sveučilišni profesor, dekan Pravnog fakulteta u Zagrebu (1954./1955.), 1912.–1990.

⁷ Bayer, V., Problem sudjelovanja nepravnik u savremenom kaznenom sudovanju, Zagreb, 1940., str. 7.

⁸ Božji sud ili ordalije (u pravilu najčešće je bila riječ o sudskom dvoboju), <http://proleksis.lzmk.hr/13324/>, pristupljeno 7. travnja 2018.

⁹ Dokazna porota koristila se kao dokazno sredstvo u postupku te predstavlja predstadij današnje porote koja odlučuje o krivnji.

¹⁰ Heinrich Brunner, sveučilišni profesor, povjesničar, član Berlinske akademije znanosti, 1840.–1915.

¹¹ *Per inquisitionem* dokazivao se na način da sudac sam izabere određeni broj općinara (za koje je presumirao da imaju određena saznanja o pravno relevantnim činjenicama) te vrši ispitivanje (*inquisitio*) istih. Vidi više: *op. cit.* (bilj. 7), str. 10.

sredstvo održalo se i nakon raspada Franačke države, u normanskoj državi. Normani, osvojivši Englesku,¹² podvrgavaju novoosvojeno područje franačkonormanskom pravu i upravi.¹³ Novina koju uvodi normanska dinastija u vezi s dokaznim sredstvom *inquisitio*, odnosi se na mogućnost stranke, koja vodi sudski postupak da (pod određenim uvjetima) ima pravo kod kneza isposlovati “breve”¹⁴ kojim se određuje da se u njezinu slučaju ima primijeniti inkvizitorni dokazni postupak preko dokazne porote.¹⁵ Karakteristika dokazne porote bila je ta da se pred njom svjedoci nisu saslušavali te se pred njom nisu izvodili drugi dokazi, budući da su porotnici smatrani dokaznim sredstvom na koje se nije smjelo utjecati te su u pravilu to bili susjedi koji su imali izvansudska i relevantna saznanja o određenim pitanjima o kojima se vodio postupak.¹⁶ Postupno se pred porotom počinju saslušavati svjedoci i izvoditi drugi dokazi te porota poprima sve više oblik “presuđujuće porote” koja treba donijeti odluku na temelju dokaza izvedenih neposredno pred sudom.¹⁷ Takva porota, koja nije opterećena prethodnim saznanjima o slučaju, smatra se, može donijeti razumnu i pravednu odluku na temelju ocjene dokaza koji su neposredno izvedeni u sudskom postupku.¹⁸ Netom spomenuta porota biva ograničena u svojoj postojanosti na Englesku te poslije na njezine kolonije,¹⁹ a prvi trajniji i konkretniji kontakt engleske porote s kontinentalnom Europom ostvaruje se krajem XVIII. stoljeća, odnosno početkom Francuske revolucije.

2.2. POVIJESNI RAZVITAK ENGLSESKE POROTE NA PODRUČJU KONTINENTALNE EUROPE

Kraj XVIII. stoljeća predstavlja burno razdoblje na europskom kontinentu. Pojava prosvjetiteljskih ideja i razmišljanja u javnosti, nova shvaćanja i razmišljanja o ljudskoj slobodi, o pravima čovjeka, o funkcijama države, pojava industrijalizacije i druge revolucionarne ideje koje su nastajale ne samo u intelektualnim krugovima, koji o tome

¹² Normani/Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44101>, pristupljeno 7. travnja 2018.

¹³ *Op. cit.* (bilj. 11), str. 13.

¹⁴ Nalog na kojem se ukratko navode razlozi za poduzimanje određene radnje. Napominjemo da čl. 36. Magna carta libertatum (1215.) navodi kako se inkvizitorni dokazni postupak ima provoditi besplatno, tj. dokazna porota se počinje primjenjivati i bez potonjeg naloga, što dodatno olakšava i ubrzava razvoj porotničke ustanove. <https://www.bl.uk/magna-carta/articles/magna-carta-english-translation>, pristupljeno 20. travnja 2018.

¹⁵ Vidi više: *op. cit.* (bilj. 13), str. 11.

¹⁶ *Cf. ibid.*, str. 11.–12.

¹⁷ *Cf. ibid.*, str. 14.

¹⁸ Normalno, može se postaviti pitanje utjecaja suca na takvu porotu, pitanje uvođenja određenih uvjeta i kriterija koji trebaju biti zadovoljeni za obavljanje porotničke dužnosti npr. znanje i inteligencija te sposobnost porotničkog kritičkog percipiranja izjava svjedoka *et cetera*.

¹⁹ Uključujući i 13 američkih kolonija koje preuzimaju institut engleske porote pri osamostaljenju 1776. godine.

raspravljaju, pišu i sl., nego i među samim građanstvom. Karakteristike francuskog kaznenog sustava bile su u potpunoj suprotnosti s prethodno spomenutim težnjama i idejama. U Francuskoj, kao i u Engleskoj, nakon odluke o ukidanju *ordalia*²⁰ kao dokaznog sredstva postavilo se pitanje popunjavanja te praznine. Uz odluku o ukidanju *ordalia*, IV. lateranski sabor usvaja i dalekosežne promjene crkvenog kaznenog postupka i to na temelju nekadašnjeg Rimskog Carstva te, shodno potonjem, Crkva uvodi načelo inkvizitornosti koje će ostaviti snažan utjecaj na ostala europska zakonodavstva (dotadašnji crkveni postupak nije poznao kazneni progon *ex offio* te, osim toga, novi crkveni kazneni postupak nosi karakteristike tajnosti, pismenosti i suđenja na temelju spisa).²¹ Pod utjecajem promjena pri crkvenim sudovima, novi sustav se postupno počinje širiti i na svjetovne sudove i to ne samo Francuske nego i ostalih država kontinentalne Europe.²² Prve ozbiljnije kritike novog sustava (primjena torture, tajnost *et cetera*) javljaju se u Italiji, iako najjači odjek i najviše pozornosti te kritike dobivaju u Francuskoj te pokreću promjenu intelektualnog javnog mišljenja pravnika protiv postojećeg kaznenog postupka.²³ U vremenu neposredno pred Francusku građansku (buržoasku) revoluciju, zbog pogoršanja životnih uvjeta, raširenosti prosvjetiteljskih ideja te općeg nezadovoljstva naroda francuskim kaznenim sustavom (kojega su mnogi smatrali nehumanim, preoštrim, nepravednim itd.), kralj Francuske Luj XVI. počinje s provođenjem određenih reformi, uključujući i reformu sudstva. Kralj, u predrevolucionarnim trenucima, različitim aktima pokušava umiriti napetu situaciju te ublažiti kazneni postupak (zabrana neobrazloženosti presude, ukidanje mučenja *et cetera*), ali problem mu stvara uporno odupiranje parlamenta te zbog toga spomenute promjene, najvećim dijelom, ostaju samo “mrtvo slovo na papiru”.²⁴ Nakon, burnih i agresivnih, inicijalnih događanja za vrijeme Francuske građanske revolucije, građanstvo je postalo nestrpljivo za kvalitetnim promjenama u brojnim područjima njihova života; rušenje jednog sustava nije još ni početak stvaranja novog sustava, ono predstavlja tek plodno tlo. Građanstvo je zahtijevalo uvođenje pravednog sudskog sustava, a jedinu realnu (ali i zadovoljavajuću) alternativu predstavljao je engleski sustav.²⁵ Zbog borbe i obećanja, ali i pritiska javnosti, francuski revolucionari odlučuju uvesti engleski način suđenja, uz sudjelovanje nepravnik, u francuski pravni sustav.²⁶ Dakle, iz potonjeg proizlazi sljedeći zaključak:

²⁰ *Loc. cit.* (bilj. 8).

²¹ *Op. cit.* (bilj. 17), str. 17.

²² *Ibid.*

²³ *Cf. ibid.*, str. 22.

²⁴ Vidi više: *cf. ibid.*, str. 23.–24.

²⁵ Za vrijeme predrevolucionarne faze brojni francuski intelektualci pišu o engleskom pravnom sustavu, o sustavu sudjelovanja nepravnik u sudstvu. Takve ideje su se u velikom dijelu preklapale s težnjama francuskog građanstva da imaju veći utjecaj nad vlastitim životima, s idejom demokratičnosti, pravednosti itd., što je sve zajedno rezultiralo time da je francusko građanstvo imalo pozitivnu percepciju engleskog porotničkog sustava.

²⁶ Vidi više: *op. cit.* (bilj. 24), str. 24.–25.

“Buržoaska francuska revolucija donijela je sa sobom na evropski kontinent politički postulat, da kod suđenja u krivičnim stvarima moraju pored profesionalnih sudaca sudjelovati i povremeni suci iz naroda.”²⁷

Nažalost, zbog relativno brze transformacije francuskog kaznenog postupka, pod utjecajem engleskog prava, kazneni postupak počinje pokazivati i određene nedostatke: neplodne istrage jer ni optužna ni presuđujuća porota nije smjela, prije odlučivanja, vidjeti zapisnike o saslušanju svjedoka u pripremnom postupku (doslovno provođenje načela usmenosti i neposrednosti); kriteriji za izbor porotnika bili su identični kao kriteriji koji su se tražili za birača (neovisno o težini, kompliciranosti i zahtjevnosti određenog predmeta) *et cetera*.²⁸ Dolaskom na vlast, Napoleon Bonaparte provodi određene promjene u francuskom kaznenom sustavu. Početak XIX. stoljeća smatra se razdobljem velikih kodifikacija. Bonaparte, još kao konzul, postavlja komisiju od pet članova te joj naređuje da provede kodifikaciju formalnog i materijalnog kaznenog prava, što je komisija i učinila (uz sudjelovanje Napoleona) do kraja 1808. godine.^{29,30} Novonastali sustav francuskog kaznenog postupka, od 1808., nastao je spojem načela starog francuskog kaznenog postupka s načelima poslijerevolucionarne Francuske.³¹ Prihvaćanjem engleskog sustava porote kontinentalna Europa se počinje upoznavati s načelom javnosti, usmenosti, neposrednosti, pretpostavkom nevinosti optuženika, institutom ocjene dokaza prema slobodnom sudačkom uvjerenju itd.³² Nadalje, u kontekstu brzog širenja instituta engleske porote, spomenut ćemo neke od država koje naknadno uvode dotični institut: Grčka 1848., Portugal 1852., Rusija 1864.³³ te njemački Reich 1877. godine.³⁴ U korist brze i opće prihvaćenosti engleske porote, Bayer navodi: “Nijedna pravna ustanova nije u tako kratko vrijeme osvojila toliki prostor primjene kao engleska porota. Njoj je Francuska revolucija otvorila put u Francusku odakle se je tokom XIX. i početkom XX. stoljeća proširila po cijeloj Evropi, prešla u južno-američke latinske države (u Sjedinjenim je Državama usvojena usporedno s uvođenjem samostalnosti), te bila prihvaćena čak u Japanu.”³⁵ Porota prema

²⁷ Bayer, V., Suci porotnici, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, broj 3–4, 1955., str. 143.

²⁸ Vidi više: *op. cit.* (bilj. 26), str. 29.–30.

²⁹ *Cf. ibid.*, str. 30.–31.

³⁰ *Code d'instruction criminelle* (Zakon o kaznenom postupku), objavljen 1808. godine.

³¹ Vidi više: *op. cit.* (bilj. 29), str. 31.–32.

³² *Cf. ibid.*, str. 33.

³³ O ruskoj poroti vidi više: Thaman, S. C., Sudenje pred novom ruskom kaznenom porotom i nulifikacija kaznenog zakona u njezinu pravorijeku: pouke za porotom inspiriranu reformu u Euroaziji i šire, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, Vol. 15, broj 1, 2008.

³⁴ Vidi više: (bilj. 45).

³⁵ *Op. cit.* (bilj. 32), str. 32.

engleskom primjeru zadržat će se u Francuskoj, uz određene promjene, sve do 1941. te uvođenja mješovitog, tj. prisjedničkog suda.³⁶

2.3. POVIJESNI NASTANAK PRISJEDNIČKOG SUDA

Prisjednički sud svoje korijenje ima u staronjemačkom pravu. Germanski narodi, nakon naseljavanja Europe, zadržali su svoju pravnu tradiciju narodnog suđenja u kaznenim stvarima – narod na skupštinama, narodni sudovi.³⁷ U razdoblju Franačke dolazi do određenih promjena u sastavu kaznenog suda:

1. predsjednika narodne sudske skupštine, umjesto naroda, postavlja kralj
2. predsjednik suda počinje birati posebne suce iz naroda, tzv. *rachimburgi* (*rachimburgi*: iskusni i ugledni građani).³⁸

Daljnijim izmjenama (za vrijeme Karla Velikog), vijeće *rachimburga*, prigodnih sudaca, pretvara se u vijeće stalnih sudaca nepravnik, koji su imenovani doživotno i to s pravom nasljednog prijenosa na potomke – takvi suci dobivaju ime *scabini* (*Schoffen*).³⁹ Prema prethodnim nazivima novi oblik suda dobiva naziv “skabinski sud” ili *Schoffengericht*. U ranijim stadijima skabinski sudovi bili su sastavljeni od nepravnik. Potonje sudove više ne možemo nazivati narodnim sudovima zbog doživotnosti mandata, što skabinije *de facto* čini sucima profesionalcima,⁴⁰ a istodobno skabinski sudovi mogli su se održati dok god je pravo bilo isključivo “narodno”, odnosno dok god za kazneno suđenje nije bila potrebna formalna pravna naobrazba, koju oni nisu imali.⁴¹ Godine 1532. određeno je da predsjednik skabinskog suda, koji je bio pravnik, sudjeluje kod donošenja konačne odluke u kaznenim predmetima (prethodno to nije bio slučaj, skabiniji su odlučivali i o činjeničnim i o pravnim pitanjima), na taj način dobili smo rani prisjednički sud: *Schoffengericht*. Nakon potonjih promjena, postupno, suci pravnici počinju potiskivati suce porotnike iz kaznenih postupaka te prisjednici, za vrijeme apsolutizma, gotovo u potpunosti nestaju.⁴²

³⁶ Čvorović, D.; Turanjanin, V., Uloga porote u francuskom krivičnom postupku, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, Vol. 63, broj 1, 2015., str. 224.

³⁷ Vidi više: *op. cit.* (bilj. 35), str. 35.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ *Cf. ibid.*, str. 35.–36.

⁴⁰ Detaljnije: (bilj. 92).

⁴¹ *Op. cit.* (bilj. 39), str. 36.

⁴² *Cf. ibid.*, str. 36.–37.

Do ponovnog uvođenja prisjedničkog suda dolazi u XIX. stoljeću (u vrijeme ekspanzivnog širenja konkurentskog sustava angloameričke porote). Prve države koje prihvaćaju prisjednički sud su Hannover, Pruska i Saska, a u Bosnu i Hercegovinu uveden je 1891.⁴³ Unatoč iznenađujućem povratku, prisjednički sud u XIX. stoljeću nije imao mnogo uspjeha u širenju, iako je broj pristaša prisjedničkog suda rastao te u kombinaciji s novootkrivenim nedostatcima prilagođene engleske porote u kontinentalnoj Europi, novoprihvaćena engleska porota nailazi na ozbiljnu konkurenciju ulazeći u XX. stoljeće.⁴⁴ Godine 1924. njemački Reich⁴⁵ prihvaća prisjednički sud, isto čini kanton Bern 1928. godine, fašistička Italija 1931. godine, švicarski kanton Neuenburg 1938. godine, a SSSR uvodi prisjednički sud nakon Oktobarske revolucije.⁴⁶

2.4. PRISJEDNIČKI SUD NA PODRUČJU REPUBLIKE HRVATSKE

Prisjednički sud morao je prijeći dug put i prevladati brojne zapreke pa i, kao što smo u prethodnim dijelovima rada prikazali, poraze prije nego što je uspio čvrsto uspostaviti svoje korijenje u kulturi kontinentalne Europe te započeti svoje širenje i potiskivanje utjecaja angloameričke pravne kulture na području sudstva. Slični postupci odvijali su se i na području današnje RH, kroz različita razdoblja u novijoj hrvatskoj povijesti. U sljedećim dijelovima rada povijest odnosnog instituta bit će objašnjena kroz tri povijesne etape: razdoblje XIX. i ranog XX. stoljeća, razdoblje Kraljevine Jugoslavije i razdoblje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

2.4.1. Pojava porote na području Republike Hrvatske XIX. – XX. stoljeće

Kraj XVIII. stoljeća ujedno označava i početak razvoja brojnih modernih pravnih sustava koji, iako posjeduju brojne zajedničke karakteristike, pod utjecajima različitih političkih i društvenih događanja u XIX. i XX. stoljeću, razvijaju se u različitim te često promjenjivim smjerovima. Zbog takvih turbulentnih zbivanja u prošlom i pretprošlom stoljeću ne

⁴³ Ljubanović, V., Za ili protiv uvođenja sudjelovanja građana u krivičnom suđenju u obliku klasične porote, *Pravni vjesnik*, Vol. 1, broj 1, 1985., str. 60.

⁴⁴ *Op. cit.* (bilj. 42), str. 37.

⁴⁵ Godine 1877. njemački Reich prihvaća, nakon brojnih rasprava između pravnik i političara, kompromisno (privremeno) rješenje kojim prihvaća oba porotna sustava. 1905. komisija za reformu kaznenog postupka donosi jednoglasan zaključak da "odvojenu" porotu treba u potpunosti zamijeniti prisjedničkim sudom. Vidi više: *cf. ibid.* str. 38. // "(...) iako je njemački Schoffengericht najraniji moderni model mješovitog suda, boljševički mješoviti sud bio je najutjecajniji model u svjetskim razmjerima, budući da je služio kao uzor za mješovite sudove u bivšim sovjetskim republikama, Istočnoj Europi, Kini i Vijetnamu." Thaman, S. C., Suđenje pred novom ruskom kaznenom porotom i nulifikacija kaznenog zakona u njezinu pravorijeku: pouke za porotom inspiriranu reformu u Euroaziji i šire, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, Vol. 15, broj 1, 2008., str. 364.

⁴⁶ *Op. cit.* (bilj. 44), str. 38.

bismo trebali pogriješiti presumirajući da su hrvatski pravnici, povjesničari i intelektualci, kao u brojnim drugim državama Europe, radili na detaljnim analizama i bilježenjima promjena u pravnom, točnije sudskom, sustavu na području RH. No naša presumpcija bila bi netočna. Uzimajući u obzir odgovor da su hrvatski intelektualci, povjesničari *et cetera* sredinom XVIII. stoljeća pa sve do početka XIX. stoljeća bili previše zauzeti djelima i radovima kojima se naglašavala hrvatska posebnost te višestoljetna suverenost na ovim prostorima, profesor Dalibor Čepulo⁴⁷ odbacuje taj odgovor navodeći: “Štoviše, upravo je sudstvo bilo značajan razlikovni element hrvatske autonomije. Hrvatsko sudstvo je – i to za razliku od izvršne vlasti – od 1862. godine institucionalno uspostavljeno kao cjelovit i potpuno zaokružen sustav bez mogućnosti bilo kakvog utjecaja ili nadzora izvana.”⁴⁸ Čepulo zaključuje da je razlog slabe zastupljenosti sudstva u hrvatskoj pravopovijesnoj literaturi najvjerojatnije neuspjeh sudstva da se istakne svojim značajem i autonomijom kako bi imalo zadovoljavajući dojam u izgradnji pravnog sustava i samostalnosti Hrvatske, kao što je to bio slučaj u većini europskih zemalja. Prvi sustavni kazneni postupak Hrvatska i Slavonija dobivaju 1854. naredbom bečkog ministra pravde koji naređuje da se propisi austrijskog kaznenog postupka prošire i na Hrvatsku i Slavoniju (dotad se na različitim područjima primjenjuju različiti propisi, a veliko područje kaznenog prava uređivali su običaji).⁴⁹ Austrijski kazneni postupak iz 1853. (uveden u Hrvatsku i Slavoniju 1854.) smatrao se ublaženim inkvizitornim postupkom koji nije poznao institut sudjelovanja nepravnik u sudskom postupku.⁵⁰ Tek 1873. Austrija dobiva moderni kazneni postupak propisan zakonom iz 1873. (djelo znamenitog Juliusa Gläsera⁵¹) koji je uglavnom utemeljen na načelima francuskog Code d’instruction criminelle iz 1808. godine koji sa sobom donosi institut porote.⁵² Ban Ivan Mažuranić 1874. podnosi Saboru prijedlog izmjene Zakona iz 1853. te je već sljedeće godine donesen Novi hrvatski postupnik koji uglavnom prihvaća sva načela Gläserova postupka, iako njime porota nije uvedena u sudstvo Hrvatske i Slavonije, nego je to tek učinjeno Zakonom o kaznenom postupku u poslovima tiskovnim iz 1875. (porota je uvedena samo za tzv. tiskovne delikte).⁵³ U prethodnom slučaju postupak se vodio na sličan način kao i u angloameričkom pravu. Funkcija odlučivanja u postupku bila je podijeljena na porotnički zbor i sudsko vijeće, zbor je odlučivao o krivnji, a vijeće o primjeni odgovarajuće sankcije.⁵⁴ Jedna od

⁴⁷ Sveučilišni profesor Pravnog fakulteta u Zagrebu.

⁴⁸ Čepulo, D., Izgradnja modernog hrvatskog sudstva 1848.–1918., Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 56, broj 2–3, 2006., str. 326.

⁴⁹ *Op. cit.* (bilj. 46), str. 40.

⁵⁰ Vidi više: *ibid.* i dalje.

⁵¹ Julius Anton Gläser, profesor bečkog Sveučilišta, tadašnji ministar pravde, 1831.–1885.

⁵² *Loc. cit.* (bilj. 49).

⁵³ *Cf. ibid.*, str. 41. i dalje.

⁵⁴ Detaljnije: *cf. ibid.*, str. 45. i dalje.

razlika bila je mogućnost žalbe. Protiv odluke porotničkog zbora osoba je mogla podnijeti žalbu na Stol sedmorice zbog određenih razloga.⁵⁵ U pravilu, na odluku angloameričke porote podnošenje žalbe nije moguće jer se, među ostalim, postavlja pitanje tko bi o toj žalbi odlučivao? Sudac profesionalac efektivno bi negirao cijeli smisao odvojene porote, a ako bismo rekli druga porota, mogli bismo postaviti pitanje: koje kvalifikacije druga porota ima, a koje prva nema, da bi imala autoritet ukinuti ili preinačiti odluku prve porote. O tom će biti riječi dalje u radu.

Na prostorima Dalmacije i Slovenije, austrijska područja bivše Austro-Ugarske Monarhije, važili su Kazneni postupnik iz 1873. (23. 5.) i Zakon iz 1873. (23. 5.) o sastavljanju porotničkih imenika, koji su bili na snazi i u svim ostalim austrijskim područjima bivše Austro-Ugarske Monarhije (važili su do donošenja Zakonika o sudskom krivičnom postupku za Kraljevinu SHS iz 1929.).⁵⁶ Ugarska područja bivše Monarhije bila su na sličan način regulirana sve do XX. stoljeća kada se počinju pojavljivati određene razlike.⁵⁷

2.4.2. Sudska vijeća za vrijeme Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca/Kraljevine Jugoslavije⁵⁸

Kraljevina Srba Hrvata i Slovenaca (u daljnjem tekstu: Kraljevina SHS) osnovana je 12. siječnja 1918., odnosno nakon raspada Austro-Ugarske Monarhije, pod nazivom Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca. U prvim stadijima postojanja državno uređenje nije bilo regulirano Ustavom. Tek tri godine nakon, manje-više, diskrecijske vladavine kralja, donesen je tzv. Vidovdanski ustav.⁵⁹ Tim Ustavom (donesenim na nepropisan način), koji je nedvojbeno bio centralistički orijentiran, *de iure* su potvrđene ovlasti kralja te promijenjen naziv države u Kraljevina Jugoslavija. O sucima porotnicima ili poroti, Ustav ništa ne propisuje. Štoviše, Ustav spominje isključivo stalne suce što je i razumljivo s obzirom na cjelukupni ustroj Kraljevine (centralističko uređenje i koncentracija moći u rukama kralja). Ustav u čl. 109. st. 1. određuje: "(...) Sudovi su nezavisni. U izricanju pravde oni ne stoje ni pod kakvom vlašću no sude po zakonima." U strogo centraliziranoj državi, gdje predstavnička tijela nerijetko imaju simboličnu, a vladar stvarnu vlast, nezavisnost sudova je upitna. Od iznimne je važnosti za ovaj rad čl. 112. dotičnog Ustava koji glasi: "Sudije svih sudova su stalni. Sudija ne može biti lišen svojega zvanja niti ma iz kojeg

⁵⁵ 1. razlog: odgovor porotnika je nerazgovijetan, nepotpun ili protuslovan. 2. razlog: porota je činjenično stanje podvela pod krivi zakonski propis.

⁵⁶ Vidi više: *op. cit.* (bilj. 54), str. 48. i dalje.

⁵⁷ Vidi više: *cf. ibid.*, str. 50.–51.

⁵⁸ Država Slovenaca, Hrvata i Srba nije detaljnije analizirana zbog njezina kratkog životnog vijeka (mjesec dana) i, mogli bismo reći, upitnog postojanja.

⁵⁹ Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 28. lipnja 1921. (Vidovdanski Ustav), <http://www.arhivyu.gov.rs/active/sr-latin/home/glavna-navigacija/leksikon-jugoslavije/konstitutivni-akti-jugoslavije/vidovdanski-ustav.html>, pristupljeno 13. travnja 2018.

uzroka uklonjen sa dužnosti, protiv svoje volje (...).” Potonji članak jednostavnom konstrukcijom “Sudije svih sudova su stalni” u potpunosti eliminira mogućnost sudjelovanja laika u sudstvu. U Kraljevini se tijekom godina malo toga mijenjalo (iako je bilo različitih pokušaja), zadržavanje *status quo* u režimu kao što je postojao u Kraljevini Jugoslaviji u pravilu predstavlja najvažniju političku, a samim time i sudsku, stvarnost.⁶⁰ Nakon atentata u Narodnoj skupštini (1928.),⁶¹ kralj 1929. uvodi tzv. Šestosiječanjsku diktaturu, radi smirivanja napete situacije u državi. Diktatura traje sve do kraja 1931. nakon čega kralj donosi tzv. Oktroirani ustav.⁶² Oktroirani ustav bitno ne mijenja odredbe o sudskoj vlasti ako su posrijedi suci nepravnici, tj. spominju se isključivo stalni suci.⁶³ Kao što vidimo, društvene i političke tenzije, atentati, koncentracija moći, ignoriranje volje naroda *et cetera* dovelo je do stvaranja otpora tadašnjem uređenju. Otpor, koji svoj konačni oblik poprima početkom 1940-ih u formi oružane i političke borbe protiv postojećeg sustava.

2.4.3. Pojava prisjedničkog suda u sudstvu Federativne Narodne Republike Jugoslavije/Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije

Prisjednički sud sa svojim elementima kolektiviteta, sudjelovanja naroda u sudstvu (čak mogućnosti naroda da nadjača “državu”, tj. suce profesionalce), nalazio se u skladu s političkim stajalištima i razmišljanjima naroda Kraljevine Jugoslavije koji u razdoblju II. svjetskog rata započinju borbu protiv postojećeg uređenja u korist socijalističkog uređenja pod utjecajima ideja iz SSSR-a. Kao prva demonstrativna i pokretačka tijela, uspostavljena za vrijeme narodnooslobodilačkog rata (1941.–1945.), bili su tzv. narodnooslobodilački odbori (u daljnjem tekstu: NOO). U prvim godinama narodnooslobodilačke borbe suđenje je, na oslobođenim teritorijima, vršio sam narod neposredno na zborovima ili posredno birajući pojedince kao članove sudskog vijeća koji su odlučivali u sporovima (možemo zaključiti da, budući da sudi narod bez sudjelovanja pravnik/profesionalaca, ovdje je bila riječ o narodnim sudovima, a ne o prisjedničkom sudu. Narodni sudovi predstavljaju jedan od najosnovnijih i najstarijih oblika suđenja (što nužno ne znači i najlošiji oblik suđenja). O narodnim sudovima te njihovoj transfor-

⁶⁰ Više o samoj strukturi sudstva vidi: Sirotković, H., Pravosudne strukture u hrvatskim zemljama od 1918. do 1945. godine, *Vijesnik Istarskog arhiva*, svezak 1 (XXXII), god. 1 (32), 1993., str. 17.–30.

⁶¹ Atentat na Stjepana Radića u beogradskoj narodnoj skupštini – 1928., <http://povijest.hr/nadanasnjidan/atentat-na-stjepana-radica-u-beogradskoj-narodnoj-skupstini-1928/>, pristupljeno 13. travnja 2018.

⁶² Oktroiranim ustavom smatra se onaj ustav koji nije donesen demokratskim putem (mogli bismo tu svrstati i Ustav iz 1921. budući da taj Ustav nije donesen na propisan način, tj. nije bila zadovoljena 2/3 većina, ali u najmanju ruku, donesen je sudjelovanjem Ustavotvorne skupštine, a ne kralja), Ustav Kraljevine Jugoslavije, 3. rujna 1931., <https://www.pravo.unizg.hr/-download/repository/Ustav-Kraljevine-Jugoslavije.pdf>, pristupljeno 13. travnja 2018.

⁶³ O Oktroirnom ustavu iz 1931. vidi više: Blagojević, A., Radonić, B., O Ustavu Kraljevine Jugoslavije iz 1931., *Pravni vjesnik*, Vol. 28, broj 1, 2012., str. 123.–143.

maciji u prisjednički sud bilo je riječi u prethodnim dijelovima rada.⁶⁴ Organizacijsko uvrštavanje sudstva u sastav NOO-a izvršeno je najprije u Hrvatskoj gdje je odjel za sudstvo i upravu Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (u daljnjem tekstu: ZAVNOH) raspisao, u prosincu 1943., Okružnicu o organizaciji sudova koja naglašava nužnost demokratizacije sudstva te uz stalne suce predviđa i privremene suce, građane.⁶⁵ Nedugo nakon raspisivanja Okružnice, ZAVNOH donosi upute o preuređenju sudova te nalaže da svi sudovi budu sastavljeni od predsjednika, njegova zamjenika i potrebnog broja sudaca (prisjednika).⁶⁶ Na potonje naveden način dolazi do prvog uspostavljanja odnosa karakterističnih za prisjednički sud, tj. odnosa pravnika i nepravnika pri donošenju sudskih odluka. Godine 1945. Privremena Narodna skupština donosi Zakon o uređenju narodnih sudova (donijet prije Ustava Federativne Narodne Republike Jugoslavije⁶⁷) koji će, s određenim izmjenama, važiti do 1954.⁶⁸ Zakon iz 1945. godine u čl. 13. st. 1. te čl. 14. st. 2. navodi da se u svim sudovima, kada sude u prvom stupnju, suđenje u pravilu vrši u vijećima u kojima sudjeluju sudac i dva prisuditelja,⁶⁹ s time da za vrijeme sudjelovanja u suđenju prisuditelji imaju ista prava kao i suci.⁷⁰ Daljnjim razvojem Zakon o krivičnom postupku iz 1948. propisuje da u kaznenom postupku sudovi odlučuju u vijeću, s time da su vijeća kotarskih i okružnih sudova, kad sude u prvom stupnju, sastavljena od jednog suca i dvojice sudaca porotnika, a vijeća okružnih sudova kad sude u drugom stupnju, kao i vijeća vrhovnih sudova, sastavljena su od trojice sudaca profesionalaca.⁷¹ Smatramo da je važno istaknuti specifične razloge nastanka prisjednočkog suda sredinom prošlog stoljeća, tj. za vrijeme “Druge Jugoslavije”, a ti razlozi su nova politička misao i društvena (intro)perspektiva te, normalno, želja za promjenom nabolje. Prethodni zaključak je najbolje sažet citatom Milenka Jovanovića: “Nov sud nije nastao kao garancija i pravo pojedinca da mu sudi njemu ravni ni da taj sud zaštiti građanina od samovolje profesionalnog sudije. Za takav sud nitko se nije borio ni s puškom ni s perom u ruci. Zahtevima političke revolucije išlo se na to da radni

⁶⁴ Ljubanović, V., *Sudjelovanje građana u suvremenom jugoslavenskom krivičnom suđenju*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet u Zagrebu, 1983., str. 30.–31.

⁶⁵ Cf. *ibid.*, str. 31.–32.

⁶⁶ Cf. *ibid.*, str. 33. i dalje.

⁶⁷ Ustav Federativne Narodne Republike Jugoslavije, 31. siječnja 1946. (Ustav predviđa sudjelovanje sudaca porotnika u čl. 119.), <http://www.arhivju.gov.rs/active/sr-latin/home/glavnavigacija/leksikon-jugoslavije/konstit-utivni-akti-jugoslavije/ustav-fnrj.html>, pristupljeno 10. travnja 2018.

⁶⁸ Mišić, M., *Redovno sudstvo u FNRJ u vreme državnih reformi (1948.–1954.)*, Prikaz Zakona o sudovima iz 1954. godine, *Eudaimonia*, br. 1, 2017., str. 127., <http://www.ivrserbia.org/article/redovno-sudstvo-u-fnrj-u-vreme-drzavnih-reformi-1948-1954-prikaz-zakona-o-sudovima-iz-1954-godine/>, pristupljeno 10. travnja 2018.

⁶⁹ Prisuditelj je drugi naziv za suce porotnike preuzet iz SSSR-a (Ustav Federativne Narodne Republike Jugoslavije iz 1946. koristi naziv “sudija-porotnik”).

⁷⁰ *Op. cit.* (bilj. 66), str. 34.

⁷¹ Cf. *ibid.*, str. 42.

narod preuzme svu vlast u zemlji pa i sudsku vlast kao sastavni dio jedinstvene narodne vlasti.”⁷² Do daljnjih promjena dolazi 1954. godine kad Predsjednik Republike svojim Ukazom proglašava Zakon o sudovima koji se sastojao od dva dijela:

prvi dio nosio je naziv “Ustavna načela o sudovima” te imao je značaj ustavnog propisa drugi dio nosio je naziv “Redovni sudovi”.⁷³

Netom spomenuti Zakon, u drugom dijelu, kao prvo, potvrđuje načelo profesionalnosti i stručnosti sudaca propisivanjem obveznog pravničkog obrazovanja, položenog pravosudnog ispita te trogodišnjeg radnog iskustva u pravničkom zanimanju (osim pozitivnih propisuje i negativne pretpostavke, kao npr. neosuđivanost za kazneno djelo koje dotičnu osobu čini nepodobnom za obavljanje sudske dužnosti); kao drugo: zakon glede sudaca porotnika određuje sljedeće pretpostavke: državljanstvo, moralna podobnost, navršenih 27 godina života te sposobnost za obavljanje sudske dužnosti (ne odnosi se na stručnu sposobnost).⁷⁴ Zakon, također, propisuje i mandat sudaca porotnika te ga određuje na dvije godine, naglašavajući da ako sudac porotnik ne bude ponovno izabran, nakon isteka mandata, smatrat će se razriješenim.⁷⁵ U skladu s ondašnjim političkim shvaćanjima i težnjama, sudovi, kao što je prethodno prikazano, u pravilu sude u vijećima, odnosno skupinama u kojima je, osim državnog aparata, zastupljen i (radni) narod koji, kao pravilo, ima broječanu te političku (na temelju pravnih propisa) nadmoć nad državnim aparatom (vrijedi za postupke u kojima sudi vijeće sastavljeno od sudaca profesionalaca i sudaca porotnika). Zakonik o krivičnom postupku iz 1953./1954. određuje nadležnost sudaca pojedinaca te, za razliku od prije, osim što načelno propisuje njihovu nadležnost on ujedno i propisuje za koja će kaznena djela propisana Krivičnim zakonikom (iz 1951.) nadležnost za vođenje imati sudac pojedinac (znak odustajanja od načela kolektiviteta te postupnog približavanja načelu ekonomičnosti).⁷⁶ U razdoblju prije donošenja “Drugog Ustava” iz 1963.⁷⁷ ustanova prisjedničkog suda doživjela je promjene i u pozitivnom i u negativnom smislu, uzimajući u obzir tendencije tadašnjeg društva. Pod potonjim podrazumijevamo sužavanje područja djelovanja sudaca porotnika u kontekstu pojave i faktične realizacije instituta suca pojedinca,⁷⁸ ali isto tako dolazi i do proširenja instituta prisjedničkog suda u smislu pojave velikih okružnih vijeća (2 + 3), koja su u prvom

⁷² Jovanović, M., *Porota u pravosuđu Jugoslavije*, Beograd, 1958., str. 89.

⁷³ *Op. cit.* (bilj. 71), str. 45. i dalje.

⁷⁴ Detaljnije: *cf. ibid.*, str. 47.–48.

⁷⁵ *Cf. ibid.*, str. 49.

⁷⁶ *Cf. ibid.*, str. 50.–51.

⁷⁷ Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 7. travnja 1963., <http://mojustav.rs/wp-content/uploads/2013/04/Ustav-SFRJ-iz-1963.pdf>, pristupljeno 11. travnja 2018.

⁷⁸ *Loc. cit.* (bilj. 76), Zakon o krivičnom postupku iz 1953./1954. propisuje nadležnost suca pojedinca u predmetima manje vrijednosti (predmeti za koje su predviđene novčane kazne ili kazne zatvora do dvije godine).

stupnju sudila za kaznena djela za koja je bila predviđena smrtna kazna ili kazna strogog zatvora od dvadeset godina.⁷⁹

Godine 1963. donesen je Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (kolektivno nazvan "Drugi Ustav"). Njime je:

1. "izmijenjen naziv države koji je sada uključivao ideološku odrednicu "socijalistička", čime se htjelo ukazati da je riječ o društvu koje samoupravljanjem izgrađuje sustav koji je prvi stadij komunizma
2. poboljšan položaj Kosova i Metohije jer je u Ustavu utvrđeno da u Socijalističkoj Republici Srbiji postoje autonomne pokrajine Vojvodina te Kosovo i Metohija; čime je autonomija obje pokrajine zaštićena na saveznoj razini."⁸⁰ itd.

Drugi Ustav u čl. 34. st. 2. t. 2. propisuje da je pravo građanina "(...) da odlučuje o društvenim poslovima kao član organa društvenog samoupravljanja, kao sudija porotnik ili drugi javni funkcioner." Dakle, institut sudaca porotnika je, ne iznenađujuće, zadržan i u novom Ustavu. Nedugo nakon donošenja Drugog Ustava, (6. veljače 1965.) proglašen je Osnovni zakon o sudovima opće nadležnosti (općinski, okružni, republički vrhovni sudovi i Vrhovni sud Jugoslavije) koji predviđa suđenje u vijećima te propisuje da se saveznim zakonom može predvidjeti da o određenim slučajevima iz prvostupanjske nadležnosti općinskog ili okružnog suda odlučuje sudac pojedinac nadležnog suda.⁸¹ Shodno potonjem, novi Ustav u čl. 140. navodi:

"Sud sudi u veću.

Zakonom se može odrediti da u određenim stvarima sudi sudija pojedinac."

Osnovni zakon o sudovima opće nadležnosti mijenja uvjete koje je potrebno ispuniti radi obavljanja porotničke dužnosti, još jedanput, u korist općeg razmišljanja o vladavini naroda. Spomenuti sud spušta donju dobnu granicu s navršenih 27 godina na 18 godina života (punoljetnost).^{82, 83}

⁷⁹ Ljubanović, V., navodeći razmatranja Vasiljevića, T. i drugih, Učešće građana u sudjenju na teritoriju Socijalističke Autonomne pokrajine Vojvodine, Novi Sad, 1975., str. 23.

⁸⁰ Dijanović, D., Ustavi, lažovi i sluge, 2010., <http://www.hkv.hr/izdvojeno/komentari/d-dijanovi/5729-ustavi-laovi-i-sluge.html>, pristupljeno 11. travnja 2018.

⁸¹ *Op. cit.* (bilj. 78), str. 61.

⁸² *Cf. ibid.*, str. 74.

⁸³ Ustav iz 1963. u čl. 35. propisuje: "Biračko pravo ima građanin koji je navršio 18 godina života. Ostvarujući ovo pravo, građanin određuje kandidate za izbor i bira delegate u predstavnička tela i organe društvenog samoupravljanja i može biti biran u ova tela i organe."

Godine 1974. (21. veljače) donesen je novi Ustav⁸⁴ (kolokvijalno nazvan jednostavno "Ustav iz 1974.). Netom spomenuti Ustav je, među ostalim, u čl. 8. odredio da Jugoslavija ima himnu, u čl. 333. proglasio Josipa Broza za predsjednika Republike bez ograničenja trajanja mandata, zatim u čl. 92., st. 1. odredio da: "Sudsku funkciju vrše redovni sudovi kao organi državne vlasti i samoupravni sudovi."⁸⁵ itd. Od navedenih (ali ne i jedinih) promjena, za temu ovog rada najvažnija je posljednje navedena promjena koja dodatno oslabljuje državni utjecaj na sudstvo. Ustav iz 1974. u čl. 223. propisuje način osnivanja samoupravnih sudova,⁸⁶ dok u čl. 224. govori o nadležnosti samoupravnih sudova,⁸⁷ a u čl. 225. navodi: "Samoupravni sudovi ustanovljavaju se kao sudovi udruženog rada, arbitraže, mirovna veća, izabrani sudovi i kao drugi oblici samoupravnih sudova." Osim spomenutih promjena, Ustav iz 1974. također u čl. 229. uvodi "novi" pojam – porotnik, tj. taj članak glasi: "U suđenju učestvuju suci i radni ljudi i građani kao suci, suci porotnici ili porotnici, na način utvrđen zakonom odnosno aktom o ustanovljenju suda. Zakonom se može propisati da u određenim sudovima i u određenim stvarima u suđenju učestvuju samo suci." Činjenica da se riječ *porotnici* pojavljuje odmah nakon riječ *suci porotnici* eliminira bilo kakvu mogućnost konfuzije kod zakonodavca o značenju oba pojma te dovodi nas do zaključka da je u sudstvo, namjeravano, uvedena i određena verzija anglo-američke porote.

3. PRISJEDNIČKI SUD/SUCI POROTNICI U PRAVNOM SUSTAVU REPUBLIKE HRVATSKE

URH u čl. 118. definira sudbenu vlast kao samostalnu i neovisnu vlast koju obavljaju sudovi na temelju Ustava, zakona, međunarodnih ugovora i drugih važećih izvora prava. Sudačku vlast obavljaju sudovi, točnije suci (profesionalci, pravnici) te suci porotnici prema čl. 121. URH-a.⁸⁸ Suci i suci porotnici ne mogu biti pozvani za izraženo mišljenje

⁸⁴ Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 21. veljače 1974., [https://hr.wikisource.org/wiki/Ustav_Socijalisti%C4%8Dke-Federativne-Republike-Jugoslavije-\(1974.\)](https://hr.wikisource.org/wiki/Ustav_Socijalisti%C4%8Dke-Federativne-Republike-Jugoslavije-(1974.)), pristupljeno 11. travnja 2018.

⁸⁵ Vidi više: *op. cit.* (bilj. 82), str. 79.

⁸⁶ "(...) ustanovljavaju se samoupravnim aktom ili sporazumom stranaka, u skladu s ustavom i zakonom. Samoupravni sudovi za određene vrste sporova mogu se ustanoviti i zakonom."

⁸⁷ "Samoupravni sudovi rješavaju ustavom i zakonom određene vrste sporova iz društveno-ekonomskih i drugih samoupravnih odnosa, kao i sporove koje im povere radni ljudi u organizacijama udruženog rada, samoupravnim interesnim zajednicama i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama a nastali su iz međusobnih odnosa koje samostalno uređuju ili proizlaze iz prava kojima slobodno raspolažu ako zakonom nije utvrđeno da određene vrste sporova rješavaju redovni sudovi."

⁸⁸ Članak 121. URH-a ujedno spominje i sudske savjetnike koji također potpadaju pod kategoriju sudaca profesionalaca, odnosno osoba s visokom razinom pravničkog znanja, položenim pravosudnim ispitom i sl. Prema čl. 110. Zakona o sudovima (vidi bilješku 89) sudski savjetnici sudjeluju u suđenju te su ovlašteni samostalno provoditi određene sudske postupke, ocjenjivati dokaze *et cetera* te na temelju spomenutih radnji podnijeti ovlaštenom sucu nacrt na temelju kojeg sudac donosi odluku.

ili glasovanje u sklopu donošenja odluke, osim ako se radi o kršenju zakon od strane suca koje je kazneno djelo (URH, čl. 122.).

Imenovanje sudaca porotnika i kriteriji za imenovanje propisani su Zakonom o sudovima (u daljnjem tekstu ZS)⁸⁹ u glavi XIII. Za suce porotnike imenuju se "obični" građani, tj. osobe koje ne posjeduju pravničko znanje i vještine, koji bi, načelno, trebali predstavljati stanovništvo, odnosno državljane RH i osigurati njihovu nazočnost u pravosudnim tijelima. Na taj se način osigurava "glas naroda" pri obavljanju jedne od najvažnijih funkcija u odnosima države i njezinih državljana. Iz potonjeg objašnjenja možemo već doći do određenih zaključaka o tome kakva sve pitanja i nesuglasice, probleme, ali i rješenja ovako uređen sudski postupak nedvojbeno povlači za sobom (vidi više *infra*: naslov 5.). Za suca porotnika, prema čl. 117. ZS-a, može biti imenovan punoljetni državljanin RH dostojan obnašanja dužnosti suca porotnika.^{90,91} Suce porotnike, prema čl. 119. ZS-a, općinskih i županijskih sudova imenuje županijska skupština, odnosno Gradska skupština Grada Zagreba na temelju pribavljenih prijedloga općinskog, odnosno gradskog vijeća, sindikata, udruge poslodavaca itd., dok suce porotnike Vrhovnog suda Republike Hrvatske imenuje Hrvatski sabor na prijedlog ministra nadležnog za poslove pravosuđa, tako da se osigura zastupljenost svih županija (imenovanju prethodi pribavljanje mišljenja predsjednika odgovarajućeg suda o predloženim kandidatima). ZS u čl. 118. propisuje vremensko ograničenje mandata izabranih sudaca porotnika na razdoblje od

Postupci u kojima su sudski savjetnici ovlašteni sudjelovati te podnositi nacrt odluke propisani su Zakonom o sudovima u čl. 110., st. 4., 5., 6.

⁸⁹ Zakon o sudovima, Narodne novine, broj 28/2013, 33/2015, 82/2015, 82/2016.

⁹⁰ ZS u čl. 118., st. 2. navodi da se odredbe ZS-a koje se odnose na suce shodno primjenjuju i na suce porotnike, ako zakonom nije drukčije određeno. Na temelju toga možemo zaključiti da za obnašanje dužnosti suca porotnika može se prijaviti osoba koja je državljanin RH, punoljetna (gornji maksimum nije propisan), nije član nijedne političke stranke, protiv koje se ne vodi kazneni postupak te, u slučajevima sudaca porotnika za mladež, traži se kao dodatni uvjet iskustvo u radu s djecom (učitelji, odgajatelji i sl.). Također, shodno spomenutom, čl. 91., st. 2. i 3. ZS-a propisuje: "Sudac porotnik ne smije obavljati odvjetničku ili javnobilježničku službu, poslove člana upravnog ili nadzornog odbora trgovačkog društva ili druge pravne osobe te ne smije obavljati drugu službu ili posao koji bi mogli utjecati na njegovu samostalnost, nepristranost i neovisnost ili umanjiti njegov društveni ugled ili su inače nespojivi s obnašanjem sudačke dužnosti." Nadalje, pri donošenju odluke o imenovanju treba se voditi računa o zastupljenosti nacionalnih manjina u skladu s Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina (Narodne novine, broj 155/2002, 47/2010, 80/2010, 93/2011) te u skladu s odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova (Narodne novine, broj 82/2008, 69/2017) osigurati jednaku spolnu zastupljenost oba spola. Komisija za izbor i imenovanja, Klasa: 711-02/15-02/2, Urbroj: 2158/1-01-05-15-2, Osijek, 13. veljače 2015., ZAKLJUČAK o pokretanju postupka za imenovanje sudaca porotnika Županijskog suda u Osijeku.

⁹¹ Javni poziv za podnošenje prijave kandidata za prijedlog za imenovanje sudaca porotnika Općinskog suda u Zadru i sudaca porotnika za mladež Općinskog suda u Zadru, <http://www.grad-zadar.hr/vijest/natjecaji-35/javni-poziv-za-podnošenje-prijava-kandidata-za-prijedlog-za-imenovanje-sudaca-porotnika-3647.html>, pristupljeno, 10. travnja 2018. IZJAVA:

- da se protiv mene ne vodi kazneni postupak, odnosno da nema drugih razloga zbog kojih ne bih bio/la dostojan/na obnašanja dužnosti suca porotnika, da nisam član/ica političke stranke niti se bavim političkom djelatnošću, odnosno da ispunjavam sve zakonske uvjete za imenovanje na dužnost suca porotnika, a kao dokaz o hrvatskom državljanstvu i propisanoj dobnoj starosti (punoljetnosti) ovoj izjavi prilažem presliku osobne iskaznice.

četiri godine, uz mogućnost ponovnog imenovanja.⁹² Isti članak predviđa mogućnost nastavljanja obnašanja sudačke dužnosti suca porotnika kojemu je istekao mandat, do imenovanja novog suca porotnika. Također, ako je protiv suca porotnika pokrenut kazneni postupak ili postupak za razrješenje od porotničke dužnosti, predsjednik suda neće pozvati dotičnog suca porotnika da obavlja svoje dužnosti dok spomenuti postupci ne budu pravomoćno završeni (ZS čl. 121.). Suci porotnici općinskih i županijskih sudova, prije stupanja na dužnost polažu prisegu pred predsjednikom županijske skupštine, odnosno Gradske skupštine Grada Zagreba, a suci porotnici Vrhovnog suda Republike Hrvatske prisegu polažu pred predsjednikom Hrvatskog sabora ili zastupnikom kojeg predsjednik ovlasti. Prisega glasi: "Prisežem svojom čašću da ću se u obnašanju dužnosti suca porotnika pridržavati Ustava i zakona Republike Hrvatske i da ću dužnost suca porotnika obnašati savjesno i nepristrano." (ZS čl. 120.)

3.1. NAKNADE I NAGRADE SUDACA POROTNIKA

Suci porotnici, u sklopu obavljanja svoje sudačke dužnosti, imaju pravo na naknadu nastalih troškova, naknadu za neostvarenu plaću ili zaradu i pravo na nagradu. Pravilnik o naknadama i nagradi sudaca porotnika⁹³ propisuje sljedeće:

1. Sudac porotnik ima pravo na naknadu putnih troškova i dnevnicu.⁹⁴
2. Sudac porotnik ima pravo na naknadu za neostvarenu plaću odnosno zaradu.⁹⁵

⁹² Spomenuto vremensko ograničenje (četverogodišnji mandat), osim što je u skladu s modernim poimanjem demokracije, služi kao instrument s pomoću kojeg se ograničava mogućnost sudaca porotnika da, tijekom obavljanja svoje sudske dužnosti, steknu visoku razinu pravničkog znanja čime bi se eliminirala njihova distinkcija u odnosu na suce profesionalce, njihova posebnost kao glasa "običnog" naroda te bi samim time svrha sudaca porotnika preživjela jedino *de iure*, iako bi se faktična razlika između njih i sudaca profesionalaca kontinuirano smanjivala.

⁹³ Pravilnik o naknadama i nagradi sudaca porotnika, Narodne novine, broj 38/2014.

⁹⁴ - Putni troškovi priznaju se za putovanje obavljeno najkraćim putem i najekonomičnijim sredstvom i to do visine cijene putne karte. Ukoliko sredstvo javnog prijevoza ne prometuje na odnosnoj relaciji, zbog određenih razloga, te sudac porotnik je bio primoran koristiti se drugim prijevoznim sredstvom, sudac porotnik ima pravo na naknadu troškova u visini od 2.00 kn/km (čl. 5., čl. 6.).
- Suci porotniku obračunat će se dnevica ako je izvan mjesta svog prebivališta odnosno boravišta bio dulje od 8 sati radi obavljanja dužnosti suca porotnika. U vrijeme odsutnosti računa se i vrijeme potrebno za dolazak u sud, kao i za povratak u mjesto prebivališta odnosno boravišta (čl. 7., st. 1.).
- Za vrijeme zadržavanja izvan mjesta prebivališta odnosno boravišta preko 8 – 12 sati suci porotniku pripada naknada u visini ½ dnevnice, a za vrijeme provedeno preko 12 – 24 sata cijela dnevica, koju imaju suci suda koji vodi postupak (čl. 7., st. 2.).
- Sudac porotnik također ima pravo i na naknadu troškova noćenja u hotelu "B" kategorije (čl. 7., st. 3.).

⁹⁵ Sudac porotnik koji je stalno zaposlen ima pravo na naknadu za neostvarenu plaću, a sudac porotnik koji je obrtnik odnosno samostalno obavlja drugu djelatnost ima pravo na naknadu za neostvarenu zaradu za vrijeme odsustva s rada zbog odaziva pozivu suda. Suci porotniku naknadu za neostvarenu plaću isplaćuje poslodavac koji ima pravo na povrat isplaćene naknade za plaću od suda pred kojim se vodi postupak (čl. 8., čl. 9.).

3. Sudac porotnik ima pravo na nagradu za obnašanje dužnosti suca porotnika (visina nagrade obračunava se prema vremenu provedenom na raspravi, s time da se u vrijeme provedeno na raspravi uračunava i vrijeme potrebno za dolazak na raspravu i povratak u mjesto prebivališta ili boravišta)
- sudac porotnik općinskog suda 20,00 kuna bruto po satu,
 - sudac porotnik županijskog suda 25,00 kuna bruto po satu,
 - sudac porotnik Vrhovnog suda Republike Hrvatske 40,00 kuna bruto po satu.⁹⁶

3.2. SASTAV SUDA U KAZNENIM POSTUPCIMA

Zakon o kaznenom postupku (u daljnjem tekstu ZKP)⁹⁷ propisuje (glava II, čl. 19., st. 1.) da nadležnost u rješavanju kaznenih predmeta u RH imaju: općinski sudovi, županijski sudovi, Visoki kazneni sud Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Visoki kazneni sud) i Vrhovni sud Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud). Općinski sudovi, prema čl. 19. a ZKP-a, nadležni su za rješavanje kaznenih predmeta kod kojih je kao sankcija predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do dvanaest godina, osim ako zakonom nije drukčije propisano.⁹⁸ Općinski sudovi, u pravilu, sude u vijećima sudaca sastavljenih od jednog suca profesionalca i dvaju sudaca porotnika. ZKP izričito propisuje jednu situaciju u kojoj se kazneni postupak pred općinskim sudom, obligatorno, vodi pred sucem pojedincem (profesionalcem) te ujedno propisuje i relativno širok broj slučajeva gdje se strankama pruža alternativa od suđenja u vijeću (1 + 2) također u formi vođenja postupka pred sucem pojedincem (predsjednikom nadležnog vijeća), ali pod uvjetom postizanja međustranačkog konsenzusa u vezi s tim pitanjem. Prva situacija odnosi se na čl. 19. b, st. 2. ZKP-a koji propisuje vođenje postupka pred sucem pojedincem, ako je riječ o predmetima za koje je predviđena kazna zatvora do pet godina ili novčana kazna. Druga situacija odnosi se na st. 3. istog članka koji propisuje mogućnost vođenja postupka pred sucem pojedincem, ako je riječ o kaznenom djelu za koje je predviđena kazna zatvora do deset godina (*de facto* od pet do deset godina, budući da do pet godina nadležan je uvijek sudac pojedinac općinskog suda), ako obje stranke u postupku na to pristanu.⁹⁹ Stranke, u potonjoj situaciji, mogu se suglasiti da postupak vodi predsjednik vijeća sve do početka rasprave. Županijski sudovi RH nadležni su, u prvom stupnju, za vođenje kaznenih postupaka za kaznena djela za koja zakon predviđa

⁹⁶ Cf. *ibid.*, čl. 10.

⁹⁷ Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, broj 152/2008, 76/2009, 80/2011, 121/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014, 70/2017.

⁹⁸ Osim navedenog pod dotičnom fusnotom, općinski sudovi odlučuju također i o potvrđivanju optužnica u postupcima koji spadaju u njihovu nadležnost, odlučuju o žalbama protiv rješenja za koja je to propisano zakonom te obavlja druge poslove povjerene im zakonom.

⁹⁹ ZKP propisuje u čl. 19. b, st. 3. t. A) i B) određene iznimke.

kaznu zatvora preko dvanaest godina ili kaznu dugotrajnog zatvora (21 godina zatvora i više) te za kaznena djela za koja je posebnim zakonom propisana nadležnost županijskih sudova.¹⁰⁰ Osim u prvom stupnju, županijski sudovi odlučuju i u drugom stupnju, tj. čl. 19. c, st. 1., t. 2. propisuje nadležnosti županijskih sudova u odlučivanju o žalbama protiv odluka općinskih sudova (prvostupanjskih odluka), ako drukčije nije određeno zakonom. Osim spomenutih nadležnosti i ovlasti, županijski sudovi također poduzimaju radnje u nadležnosti suca istrage, odlučuju o žalbama protiv rješenja, za koja je to propisano zakonom, provode postupak za izručenje okrivljenih i osuđenih osoba, obavljaju poslove međunarodne pravne pomoći, izručenja i kaznenopravne suradnje te obavljaju druge poslove u skladu sa zakonom (npr. rješavanja sukoba mjesne nadležnosti općinskih sudova sa svojeg područja).¹⁰¹ U vezi s pitanjem sastava sudskih vijeća, kod županijskih sudova razlikujemo mala i velika vijeća. U malim vijećima (1 + 2) županijski sudovi odlučuju u prvostupanjskim postupcima, osim ako je za odnosno kazneno djelo propisana kazna dugotrajnog zatvora u tom slučaju županijski sud provodi postupak u sastavu velikog vijeća sastavljenog od dva suca profesionalca i tri suca porotnika.¹⁰² Županijski sudovi pri odlučivanju o žalbama protiv odluka općinskih sudova odlučuju u vijećima sastavljenim od tri suca profesionalca,¹⁰³ u istom sastavu donose odluke izvan rasprave te odlučuju o drugim pitanjima, osim ako drukčije nije određeno zakonom.¹⁰⁴ Nadalje, ZKP govori o Visokom kaznenom sudu. Budući da Visoki kazneni sud, u vrijeme pisanja rada, još nije osnovan te raspravljanje o propisanom djelovanju prisjedničkog suda prije nego što je uopće došlo do stvarnog djelovanja istog, autor smatra suvislim te upućuje čitatelja na odredbu 19. e ZKP-a.¹⁰⁵ Vrhovni sud mjesno je nadležan za cijeli

¹⁰⁰ ZKP čl. 19. C, st. 1. t. 1. pod A) i B); a pod C) i D) izričito navodi određena kaznena djela nad kojima se proteže nadležnost županijskih sudova.

¹⁰¹ ZKP čl. 19. c, st. 1. t. 3.–8., ZKP čl. 31., st. 1.

¹⁰² ZKP čl. 19. d, st. 1.

¹⁰³ U postupcima odlučivanja o žalbama protiv presuda općinskih sudova (kazna zatvora do 12 godina) odlučuju suci profesionalci, dok pri suđenju u prvom stupnju pred županijskim sudom sudjeluju suci porotnici u malom vijeću koje odlučuje o predmetima za koje je predviđena zatvorska kazna od 12 do 20 godina te u velikom vijeću koje vodi postupak za kaznena djela za koja su predviđene kazne dugotrajnog zatvora. Razlozi nesudjelovanja nepravnik a u odlučivanjima o pravnim lijekovima proizlaze iz činjenice da je pravosuđni sustav RH dvostupanjski (uz rijetke iznimke). To znači da županijski sud, nerijetko, predstavlja posljednju instancu u žalbenom postupku. Osim toga, smatra se potrebnim (te se presumira) da viši sud posjeduje kvalitetnije znanje, višu razinu stručnosti, da na raspolaganju ima brojnije osoblje, brži pristup potrebnim podacima itd., što je sve potrebno pri odlučivanju o devolutivnim pravnim lijekovima. Također, ZKP u čl. 467. nabroja žalbene osnove: bitne povrede odredaba kaznenog postupka, pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje, povreda kaznenog zakona te pobijanje presude zbog odluke o kazni, sudskoj opomeni *et cetera* (navedeni redoslijed žalbenih osnova razlikuje se od redoslijeda postojanog u ZKP-u na temelju shvaćanja Mladena Grubiše, Krivični postupak, postupak o pravnim lijekovima, Informator, Zagreb, 1987., str. 167.–176.). Iz nabrojenih žalbenih osnova jasno se uviđa njihova materijalnopravna i procesnopravna priroda iz čega, također, proizlazi još jedan argument za nesudjelovanja laika u žalbenim postupcima.

¹⁰⁴ ZKP čl. 19.d, st. 2., st. 3.

¹⁰⁵ Vidi više: mišljenje opće sjednice Vrhovnog suda Republike Hrvatske, <http://www.vsrh.hr/custompages/static/HRV/files/Sjednice/MISLJENJE-OPCE-SJEDNICE-2017-12-05.pdf>, pristupljeno 8. travnja 2018.

teritorij RH (svi redovni i specijalizirani sudovi RH). Osnovna funkcija Vrhovnog suda izjednačavanje je sudske prakse na području RH, tj. osiguravanje jedinstvene primjene zakona i ravnopravnosti građana pred zakonom. Vrhovni sud predstavlja posljednju žalbenu instancu u sklopu sudbene grane vlasti. Prema čl. 19. f. st. 1. ZKP-a, Vrhovni sud nadležan je odlučivati u drugom stupnju o žalbama protiv odluka županijskih sudova, odlučivati u trećem stupnju o žalbama protiv odluka donesenih u drugom stupnju (kada je to propisano zakonom),¹⁰⁶ odlučivati o *remedium extraordinarium*, rješavati sukobe mjesne nadležnosti¹⁰⁷ te obavljati druge poslove propisane zakonom. Prema ZKP-u (čl. 19. f, st. 2.) Vrhovni sud sudi u vijećima od tri suca profesionalca, a u vijeću od pet sudaca profesionalaca kada odlučuje o žalbama protiv presuda za kaznena djela za koja je propisana kazna dugotrajnog zatvora, osim ako drukčije nije određeno zakonom. Radi daljnjeg objašnjavanja važno je spomenuti pa i citirati čl. 490. ZKP-a:

“(1) Protiv drugostupanjske presude dopuštena je žalba trećestupanjskom sudu samo ako je:

- (1) drugostupanjski sud izrekao kaznu dugotrajnog zatvora ili je potvrdio prvostupanjsku presudu kojom je izrečena takva kazna;
- (2) drugostupanjski sud preinačio prvostupanjsku presudu kojom je optuženik oslobođen optužbe i izrekao presudu kojom se optuženik proglašava krivim.

(2) O žalbi protiv drugostupanjske presude rješava trećestupanjski sud u sjednici vijeća prema odredbama koje su propisane za drugostupanjski postupak.”

Dakle, uzmimo primjer: u drugostupanjskom postupku županijski sud odlučuje u vijeću sastavljenom od tri suca profesionalca, isto tako znamo da je u tom slučaju riječ o kaznenim okvirima do dvanaest godina, budući da županijski sud odlučuje o žalbi na presudu općinskog suda. U tom slučaju, ako predmet dođe do Vrhovnog suda (u ovom slučaju trećeg stupnja, pod uvjetima navedenim u st. 1. t. 2. spomenutog članka), Vrhovni sud će odlučivati u sastavu od tri suca profesionalaca, što je u skladu i s čl. 490., st. 2. i u skladu s čl. 19. f, st. 2. Isto tako, ako županijski sud u prvom stupnju, u malom vijeću (1 + 2, predviđene kazne u okvirima od 12 do 20 godina) donese presudu na koju se podnese pravodobna i dopuštena žalba, u tom slučaju Vrhovni sud odlučuje u vijeću sastavljenom od tri suca profesionalca (prema čl. 19. f, st. 2.). Nadalje, pod pretpostavkom ispunjenja uvjeta navedenog u čl. 490., st. 1. t. 2. Vrhovni sud, kao trećestupanjski sud, odlučivat će o žalbi protiv drugostupanjske odluke Vrhovnog suda u različitom vijeću sastavljenom od tri suca profesionalca (sastav trećestupanjskog vijeća Vrhovnog suda proizlazi iz spomenutih članaka ZKP-a, odnosno čl. 19. f, st. 2.

¹⁰⁶ ZKP čl. 490.

¹⁰⁷ ZKP čl. 31., st. 1. ako je neposredno viši sud. Ako se odredbama ZKP-a ne može utvrditi koji je sud mjesno nadležan, Vrhovni sud odredit će jedan od stvarno nadležnih sudova pred kojim će se provesti postupak (čl. 24.).

i čl. 490. st. 2.¹⁰⁸). U slučajevima u kojima županijski sud donese presudu u kaznenom predmetu za koji je predviđena kazna dugotrajnog zatvora (veliko vijeće), žalba se podnosi Vrhovnom sudu koji odlučuje u vijeću od pet sudaca profesionalaca. U potonjem slučaju ako se podnese dopuštena i pravodobna žalba na drugostupanjsku odluku Vrhovnog suda (pod pretpostavkom ispunjenja jednog od kriterija navedenih u čl. 490.), Vrhovni sud će odlučivati o žalbi u različitom vijeću sastavljenom od pet sudaca profesionalaca, što je još jednom u skladu s čl. 19. f, st. 2. i čl. 490. st. 2.¹⁰⁹ Dakle, Vrhovni sud odlučuje u vijećima od tri i od pet sudaca profesionalca. Postavlja se pitanje kakvu funkciju imaju suci porotnici pri Vrhovnom sudu. ZS jasno određuje obvezu i način imenovanja sudaca porotnika Vrhovnog suda, ali zbog kojih razloga? Razlog možemo pronaći u Izvješću Odbora za pravosuđe o Prijedlogu za imenovanje sudaca porotnika Vrhovnog suda Republike Hrvatske (2010),¹¹⁰ u kojem se navodi: "Iz dopisa predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske razvidna je potreba za žurnim imenovanjem sudaca porotnika jer Vrhovni sud RH u primjeni Zakona o kaznenom postupku koji se primjenjuje u predmetima prije stupanja na snagu Zakona o kaznenom postupku iz 2008. te u drugim predmetima obuhvaćenim prijelaznim odredbama Zakona (Narodne novine, broj 152/2008)¹¹¹ iznimno održava raspravu kao drugostupanjski sud, te su u iznimnim slučajevima u sastavu vijeća i suci porotnici."¹¹²,¹¹³ ZKP, također, u čl. 392. st. 1. propisuje da i suci i suci porotnici moraju neprekidno biti na raspravi.

¹⁰⁸ Npr. počinjeno je djelo iz čl. 120. Kaznenog zakona (Kazneni zakon, Narodne novine, broj 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017) za koje je propisana kazna od tri do petnaest godina. Dakle, predmet se nalazi u nadležnosti malog vijeća županijskog suda koji, u prvom stupnju, odluči da optuženik nije kriv, tj. oslobađa se optužbe. Državni odvjetnik podnosi žalbu Vrhovnom sudu koji (u vijeću sastavljenom od tri suca, budući da za dotično djelo nije predviđena kazna dugotrajnog zatvora), na temelju navoda iz žalbe, preinačuje presudu na štetu optuženika te ga proglašava krivim. U tom slučaju, na temelju čl. 490. protiv takve presude drugostupanjskog suda dopuštena je žalba trećestupanjskom sudu koji prema čl. 490., st. 2. "(...) rješava (...) u sjednici vijeća prema odredbama koje su propisane za drugostupanjski postupak." Iz toga proizlazi da Vrhovni sud, kao trećestupanjski, odlučuje u vijeću od, ponovno, tri suca profesionalca (naravno, ne istih sudaca koji su odlučivali i u drugom stupnju).

¹⁰⁹ Npr. o počinjenom djelu iz čl. 110. Kaznenog zakona, za koje je propisana kazna od najmanje deset godina ili kazna dugotrajnog zatvora, županijski sud, u prvom stupnju, odlučuje u velikom vijeću. Bude li podnesena pravodobna i dopuštena žalba protiv prvostupanjske presude drugostupanjskom sudu, Vrhovnom sudu te npr. Vrhovni sud, zasjedajući u vijeću od pet sudaca profesionalaca, potvrdi prvostupanjsku presudu kojom je izrečena takva kazna (kao što je propisano čl. 490., st. 1., t. 1. ZKP-a), stranka će imati pravo podnijeti žalbu trećestupanjskom sudu, ponovno Vrhovni sud, koji će odlučivati o žalbi u vijeću sastavljenom ponovno od pet, ali različitih, sudaca profesionalaca.

¹¹⁰ Izvješće Odbora za pravosuđe o Prijedlogu za imenovanje sudaca porotnika Vrhovnog suda Republike Hrvatske, <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=34387>, pristupljeno 8. travnja 2018.

¹¹¹ *Loc. cit.* (bilj. 97).

¹¹² Odluka o imenovanju sudaca porotnika Vrhovnog suda, Narodne novine, broj 144/2010, <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010-12-144-3630.html>, pristupljeno 8. travnja 2018.

¹¹³ Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, broj 110/1997, čl. 22., st. 2., <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997-10-110-1669.html>, pristupljeno 22. travnja 2018.

Važno je navesti i neke iznimke od navedenih pravila o sudjelovanju sudaca porotnika npr. *lex specialis*: Zakon o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (u daljnjem tekstu: ZUSKOK)¹¹⁴ u čl. 32. propisuje ustrojavanje posebnih odjela pri županijskim sudovima u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu kao i općinskim sudovima u Rijeci, Splitu i Osijeku te Općinskom kaznenom sudu u Zagrebu za rješavanje predmeta iz čl. 21. istog Zakona te navodi da se potonji odjeli sastoje od sudaca koji imaju iskustvo u radu na složenijim predmetima. Spomenuti Zakon ne spominje suce porotnike, nego naglašava da vijeća moraju biti sastavljena od sudaca te kao dodatni uvjet ističe “iskustvo na radu u složenijim predmetima” iz čega proizlazi da ni svi suci profesionalci ne zadovoljavaju kriterije za ulaz u sastav spomenutih vijeća.¹¹⁵ Možemo zaključiti da, u pravilu, propisi RH omogućuju sudjelovanje sudaca porotnika:

1. ako suprotno ne diktiraju kriteriji ekonomičnosti (postupke manje vrijednosti rješava sudac pojedinac)
2. ako rješavanje određenog predmeta ne zahtijeva visoku razinu pravničkog obrazovanja (postupci pred Vrhovnim sudom), iako se do određenog stupnja dopušta sudjelovanje sudaca laika i po pravnim pitanjima (određeni postupci pred općinskim i županijskim sudovima)
3. ako nije riječ o predmetima koji zahtijevaju visoku razinu stručnosti, znanja te dugogodišnje, specijalizirano iskustvo u rješavanju određenih predmeta (spomenuti članci ZUSKOK-a i sl.).

4. SPECIFIČNOSTI ANGLOAMERIČKOG POROTNIČKOG SUSTAVA TE KOMPARACIJA ISTOG SA SUSTAVOM PRISJEDNIČKOG SUDA

O temeljnim karakteristikama angloameričkog porotničkog sustava već je bilo riječi u prethodnim dijelovima rada. Zbog praktičnih razloga analiza i komparacija bit će izvršena između porotničkog sustava Sjedinjenih Američkih Država (u daljnjem tekstu: SAD) i prisjedničkog suda RH. Razlozi potonje odluke su sljedeći: bolja upoznatost građana

¹¹⁴ Zakon o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, Narodne novine, broj 76/2009, 116/2010, 145/2010, 57/2011, 136/2012, 148/2013, 70/2017.

¹¹⁵ Također, možemo spomenuti i Zakon o primjeni statuta međunarodnog kaznenog suda i progonu za kaznena djela protiv međunarodnog ratnog i humanitarnog prava, Narodne novine, broj 175/2003, 29/2004, 55/2011, 125/2011, koji u čl. 13., st. 2. kaže: “Vijeća županijskog suda pred kojim se provodi suđenje zbog kaznenih djela iz čl. 1. ovog Zakona čine po tri suca iz redova sudaca koji se odlikuju iskustvom na radu u najstroženijim predmetima.”

RH sa sudskim postupcima u SAD-u, činjenica da SAD ima pisani Ustav¹¹⁶ te stav autora da je razvoj, povijest te širenje porote u okvirima i pod utjecajima Engleske, za potrebe ovoga rada, u zadovoljavajućoj mjeri obrađeno.

Ustav SAD sadrži sedam članaka koji su ostali nepromijenjeni od donošenja Ustava. Promjene, točnije dopunjavanja Ustava, izvršavaju se amandmanima kojih danas postoji dvadeset i sedam.¹¹⁷ U vezi s porotničkim sudjelovanjem u kaznenim stvarima od najveće važnosti jest čl. 3., st. 2., t. 3. Ustava koji propisuje da suđenje za sva kaznena djela, osim *impeachmenta*¹¹⁸, obavlja se uz sudjelovanje porote. Ostale odredbe koje se odnose na porotu sadržane su u amandmanima V., VI. i VII.

V. amandman propisuje: "Nitko ne može biti pozvan na odgovornost za težak zločin ili neko drugo kažnjivo djelo, osim na temelju prijave ili optužbe velike porote (...)."

VI. amandman: "U svim kaznenim postupcima optuženi uživa pravo na brzo i javno suđenje od strane nepristrane porote države i okruga u kojem je kazneno djelo počinjeno (...)."

VII. amandman: "U parnicama po *common lawu*, gdje je sporni iznos novca premašio dvadeset dolara, osigurava se pravo na suđenje s porotom, i nikakva činjenica koju porota ispita neće biti preispitivana pred bilo kojim sudom SAD, osim u skladu s pravilima *common lawa*."

Porota se u pravilu sastoji od dvanaest nepravnikâ od kojih se očekuje da nepristrano i savjesno, na temelju dokaza izloženih pred sudom, prema vlastitom osjećaju pravde, odluče o najvažnijem pitanju o kojem ovisi primjena prava, a to je o pitanju krivnje (*guilty or not guilty*).^{119, 120} Odluku porote usmeno objavljuje predstavnik porote pred sudom, ostatak porote, strankama i svim ostalim sudionicima i osobama nazočnima u sudnici. Ako je odluka porote "*not guilty*" sudac optuženika oslobađa optužbe i postupak se obustavlja. U suprotnom, ako porota odluči "*guilty*", sudac profesionalac određuje sankciju odgovornoj osobi.

¹¹⁶ The Constitution of the United States, The Bill of Rights & All Amendments, <http://constitutionus.com/>, pristupljeno 13. travnja 2018.

¹¹⁷ Prvih deset amandmana ima značaj povelje o pravima budući da jamče ljudska prava i slobode.

¹¹⁸ Vidi više: Impeachment, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27190>, pristupljeno 13. travnja 2018.

¹¹⁹ Postoji i treća opcija: tzv. *Jury nullification*. Potonje se odnosi na slučajeve u kojima se mišljenje porote razlikuje od njihove presude. Drugim riječima porota smatra da je određena osoba kriva, ali ne želi da bude kažnjena za određeno kazneno djelo te donese suprotnu odluku. Ta se opcija smatra nepoželjnom do te mjere da sudovi nerijetko i ne upoznaju porotu s tom mogućnošću. Vidi detaljnije: What is a jury nullification?, <http://www.rotlaw.com/legal-library/what-is-jury-nullification/>, pristupljeno 16. travnja 2018.

¹²⁰ Ako porota ne može doći do potrebne većine glasova (u pravilu konsenzus), porota se raspušta, tzv. *hung jury*. Vidi više: Federal Rules of Criminal Procedure, 2017 edition, naslov VI, pravilo 31., <https://www.federalrulesofcriminalprocedure.org/table-of-contents/>, pristupljeno 16. travnja 2018.

Sudjelovanje porote za SAD predstavlja višestoljetnu, kontinuirano prilagođavanu, tradiciju koja svoje korijenje pronalazi u engleskoj pravnoj tradiciji, ali isto tako instrument porote predstavlja jedan od najzanimljivijih i najefikasnijih načina približavanja etički, nacionalno, rasno te religijski heterogenog društva k institucijama i pravu nov osnovane "strane" države.¹²¹ Iako Amerikanci iznimno cijene i štite institut porote, tj. sudjelovanja nepravnik u suđenju, to ne znači da svakom državljaninu dopuštaju da bude porotnik (ili možda upravo zbog potonjih razloga postavljaju određene uvjete za obavljanje porotničke dužnosti?). Uvjeti koji moraju biti zadovoljeni da određena osoba postane porotnik jesu:

1. državljanin SAD-a
2. navršenih osamnaest godina života
3. imati prebivalište/boravište u odnosnom sudskom okrugu najmanje godinu dana
4. solidno poznavati engleski jezik u mjeri koliko je potrebno za obavljanje porotničke dužnosti te ispunjenje porotničkog formulara
5. ne smije imati diskvalificirajuće mentalne ili fizičke nedostatke
6. ne smije, trenutačno, biti progonjena za kaznena djela za koja je predviđena kazna zatvora iznad jedne godine
7. ne smije biti osuđivana za kazneno djelo (osim ako su joj građanska prava zakonski obnovljena).¹²²

Osim spomenutih "generalnih" ograničenja, postoje i ograničenja koja su specifična za određena zanimanja:

1. pripadnici oružanih snaga na aktivnoj dužnosti
2. profesionalni vatrogasni i policijski službenici
3. javni dužnosnici na federalnoj, državnoj ili lokalnoj razini, koji su aktivno uključeni u punom radnom vremenu u obavljanju javnih dužnosti – ne mogu biti porotnici.¹²³

Oslobođenje od obavljanja porotničke dužnosti moguće je zatražiti prema različitim osnovama koje se, do određene granice, razlikuju od suda do suda, od slučaja do slučaja. Neki od najčešćih odobravajućih razloga jesu: starost od sedamdeset ili više godina

¹²¹ Ujedno, porota se javlja i kao oblik određene kontrole i nadzora sudbene grane vlasti koja, kao što je već spomenuto, nerijetko se javlja kao posrednik između državljana i države, tj. ostalih državnih institucija.

¹²² Juror Qualifications, <http://www.uscourts.gov/services-forms/jury-service/juror-qualifications>, pristupljeno 13. travnja 2018.

¹²³ *Ibid.*

života, financijske nemogućnosti, briga za djecu ili bolesnu osobu *et cetera*.¹²⁴ U sustavu američke porote razlikujemo malu porotu, veliku porotu i državnu veliku porotu:

1. porotnici male porote (*Petit Jury*) u kaznenom suđenju odlučuju o krivnji ili nevinosti, a porotnici na građanskom sudu odlučuju o odgovornosti i naknadi štete (broj porotnika od 6 do 12)¹²⁵
2. velika porota (*Grand Jury*) odlučuje o tome ima li dovoljno dokaza (*probable cause*) za optužbu
3. velika državna porota (*State Grand Jury*) sudjeluje u suđenjima iz državne nadležnosti pred Vrhovnim sudom (velike porote: broj porotnika od 16 do 23).^{126, 127}

4.1. KOMPARACIJA DVAJU SUSTAVA NA PRIMJERIMA REPUBLIKE HRVATSKE I SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA

Temeljna razlika između dvaju sustava odnosi se na način sudjelovanja laika u sudskom postupku, zadatke i obveze laika u sudskom postupku, prava laika pri odlučivanju, njihov broj, način izbora, trajanje dužnosti te nadležnosti odlučivanja porote. Kad je riječ o načinu sudjelovanja, mislim na činjenicu da hrvatska porota nije ni fizički, ni prema svojim glavnim zadacima odvojena od uloge suca profesionalca. Hrvatsko sudsko vijeće, u pravilu, sastoji se od jednog ili dvoje sudaca profesionalca te dvoje ili troje sudaca porotnika koji zajednički odlučuju i o činjeničnim i o pravnim pitanjima (vidi: bilj. 5). Prvo se treba odlučiti o činjeničnim pitanjima, tj. doći do zaključka o činjeničnom stanju, podvesti dotično stanje pod određenu pravnu normu, preispitati i donijeti odluku o krivnji te, nakon toga, odlučiti o sankciji.

Američka porota ima drukčiji zadatak. Ona odlučuje o činjeničnom pitanju, tj. o krivnji optuženika¹²⁸ ili o opravdanosti navoda u optužnici pri građanskim sporovima. Iz potonjeg proizlazi druga velika razlika, suci porotnici u pravnom sustavu RH sudjeluju samo u kaznenim predmetima, dok u SAD-u porota sudjeluje i u kaznenim i u građanskim

¹²⁴ *Ibid.*

¹²⁵ Vidi detaljnije: Federal Rules of criminal Procedure, 2017 edition, naslov VI, pravilo 23., <https://www.federalrulesofcriminalprocedure.org/table-of-contents/>; Federal Rules of Civil Procedure, 2018 edition, naslov VI, pravilo 48., <https://www.federalrulesofcivilprocedure.org/frcp/>, pristupljeno 15. travnja 2018.

¹²⁶ Vidi detaljnije: Federal Rules of Criminal Procedure, 2017 edition, naslov III, pravilo 6., <https://www.federalrulesofcriminalprocedure.org/table-of-contents/>, pristupljeno 15. travnja 2018.

¹²⁷ O američkoj poroti vidi također: Šernhorst, N., Uloga porote u hrvatskom i američkom pravosuđu, Pravo i porezi, broj 9, 2017., str. 70.

¹²⁸ O problematici razlikovanja činjeničnih i pravnih pitanja detaljnije: Grubiša, M., Krivični postupak, postupak o pravnim lijekovima, Informator, Zagreb, 1987., str. 49.–63.

predmetima. Daljnje razlike odnose se na kriterije za izbor porotnika. Kriteriji za izbor sudaca porotnika u RH jesu: hrvatsko državljanstvo, punoljetnost te dostojnost za obavljanje sudačke dužnosti (vidi više *supra*: naslov 3.). Američki sustav izbora porotnika zahtijeva ispunjenje većeg broja kriterija (vidi više *supra*: naslov 4.). Suci porotnici u RH imenuju se na mandat u trajanju od četiri godine s mogućnošću reizbora. Za vrijeme trajanja mandata suci porotnici mogu biti pozvani na suđenje više puta. U SAD-u porotnici se biraju za točno određeni predmet slučajnim izborom, tj. za izbor američkih porotnika služe birački popisi ili popisi poreznih obveznika, koji se pozivaju slučajnim odabirom u urede za porotnike okruga u kojemu žive kao kandidati za porotnike, u čijim se uredima obavlja njihova selekcija (*jury selection*) radi konačnog odabira i sastavljanja porote.^{129, 130} Iz prethodnog proizlazi da su prijave na natječaj za suca porotnika u RH dobrovoljne, dok u SAD-u nisu. Shodno potonjem, pravo SAD-a predviđa razloge za odbijanje vršenja porotničke dužnosti (vidi više *supra*: naslov 4.), a pravo RH predviđa razloge za izuzeće sudaca porotnika od obavljanja sudačke dužnosti (razlozi koji postoje i za suce profesionalce – ZKP, Glava III.).

Sličnosti između dvaju sustava mogu se sumirati na sljedeći način: u oba porotnička sustava riječ je o osobama koje nisu pravnici, oba porotna sustava imaju određenu samo donju dobnu granicu, u oba sustava sudac profesionalac, tj. sud, upoznaje porotnike s njihovim zadacima glede određenog slučaja, s temeljnom problematikom određenog predmeta itd.¹³¹ te i u jednom i u drugom pravnom sustavu postoji porotnička prisega.

5. POZITIVNI I NEGATIVNI ASPEKTI PRISJEDNIČKOG SUDA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Započet ćemo s pozitivnim aspektima. Jedna od osnovnih funkcija prisjedničkog suda (te svakog drugog oblika sudjelovanja laika u pravosuđu) jest nadzor sudske vlasti, koja nedvojbeno predstavlja jednu od najvažnijih grana državne vlasti te, kao što je već naznačeno, najvažniju granu kad je riječ o pitanjima pravnih i drugih odnosa između države i njezinih državljana. Drugim riječima, glavna funkcija suca porotnika nadzor je i kontrola sudske arbitrarnosti te političkih i drugih eksternalnih utjecaja pri donošenju odluka; dakle pretpostavimo li da arbitrarnosti i takvih eksternalnih utjecaja nema (što i

¹²⁹ *Op. cit.* (bilj. 127), str. 72.

¹³⁰ Karlen, D. *et al.*, *Anglo-American Criminal Justice* Oxford University Press, New York and Oxford, 1967., str. 181.: "U određenim zajednicama metode sastavljanja lista za kvalificirane porotnike su slučajne, odnosno službenik suda jednostavno imenuje osobe koje on zna i za koje smatra da ispunjavaju uvjete; dok u drugim zajednicama metode su puno sistematičnije i preciznije te pod nadzorom posebno postavljenih porotničkih povjerenika. U potonjim slučajevima, u postupku imenovanja sudjeluje široka administrativna 'mašinerija' koja uključuje i ispunjavanje upitnika te provođenje intervjua." itd.

¹³¹ U SAD-u sud, s pomoću porotničke knjižice, upoznaje porotu s osnovnom terminologijom, s njezinom ulogom i sl. Potonje nije slučaj s porotom u Engleskoj. Vidi detaljnije: *cf. ibid.* str. 183.

jest jedna od (oborivih) presumpcija), poželjno je da do (prekomjernih) razlika u mišljenju sudaca laika i sudaca profesionalaca ne dolazi.¹³² Suci porotnici svojevolumeno se prijavljuju na natječaj za obavljanje porotničke dužnosti, dakle u pravilu je (presumiramo) riječ o osobama koje imaju vremena, mogućnosti, ali najvažnije, volje i želje obavljati porotničku dužnost. U pravilu, za ulogu sudaca porotnika javljaju se osobe srednje ili starije životne dobi, što znači da je, načelno, riječ o osobama koje su stekle određeno životno iskustvo, mudrost itd. Dakako, suci porotnici predstavljaju i “glas naroda” te služe kao svojevrsni instrument prizemljenja sudaca profesionalaca. Suci profesionalci, budući da im je suđenje stalno zanimanje i karijera, mogu se naći u svojevrsnom iskušenju da određeni predmet, koji je za njih još jedan od predmeta u nizu, riješe “automatski”, budući da nakon desetljeća suđenja i nebrojenih predmeta sucu donošenje odluka (uključujući i onih oštrih) postane lakše – samo dio posla. Nadalje, sudac dolazi u opasnost sagledavanja određenog slučaja isključivo kroz leće vlastita znanja i iskustva te povezuje odnosni slučaj s drugim sličnim slučajevima u kojima je sudjelovao te, djelomično i zbog načina podučavanja, ali i zbog same prirode prava, pokušava održati određeni kontinuitet u svojem odlučivanju, tj. sudac ne proučava dovoljno konkretni slučaj kao zasebni slučaj sa zasebnim karakteristikama. Suci porotnici, u prethodnim slučajevima, prizemljuju suca profesionalca te služe kao sredstvo za prekid te formalnosti i kontinuiteta, ako smatraju da je to potrebno. Za suce porotnike svaki slučaj je zaseban i odvojen od ostalih, i vremenski i sadržajno, te mogu prepoznati i, u najmanju ruku, preispitati određene elemente predmeta koje oni smatraju važnim ili nejasnim te na taj način preusmjeriti sučevu pozornost prema tim elementima.¹³³ Suci porotnici, iako pravni laici, nerijetko imaju neke druge kvalifikacije koje sudac profesionalac ne posjeduje (ili ne posjeduje u dovoljnoj mjeri) koje mogu biti od pomoći vijeću pri donošenju odluke. Sa stajališta samih sudaca porotnika, porotništvo, načelno, predstavlja način upoznavanja laika s institucijama i pravom RH, približava i upoznaje suce porotnike s državnom strukturom te samim konceptom države, primjene prisile, prava i sl. Budući da se kao suci porotnici najčešće imenuju starije osobe, institut igra i važnu ulogu u reintegraciji osoba u starijoj životnoj dobi u društvo. I možemo još spomenuti “obrazovnu” ulogu sudaca porotnika, odnosno suci porotnici nalaze se u stvarnom i neposrednom kontaktu s kaznenim predmetima i, još važnije, sa žrtvama i optuženicima te se upoznaju s teškoćama i stvarnošću koje proizlaze iz donošenja teških odluka/sankcija te svojim djelova-

¹³² Do potvrđujućih rezultata dolaze Gernhardt Casper i Hans Zeisel, proučavajući utjecaj sudaca laika u Njemačkoj, vidi detaljniju analizu toga istraživanja: Langbein, J. H., *Mixed Court and Jury Court: Could the Continental Alternative Fill the American Need?*, 1981 *American Bar Foundation Research Journal* 195., 1981., str. 203.–205., <https://law.yale.edu/system/files/documents/pdf/Faculty/Langbein-Mixed-Court-and-Jury-Court.pdf>, pristupljeno 14. travnja 2018.

¹³³ Grubiša, M. komentirajući pravnički način razmišljanja navodi sljedeće: “(...) način njegova promatranja stvari, mišljenja i izražavanja o njima, dakle o činjenicama iz stvarnog života, što ga od konkretnih činjenica i zbivanja u realnosti odvodi u područje apstrakcije i u toj sferi on prestaje razlikovati realne činjenice od fikcija, konkretno od apstraktnoga, uopćeni naziv ili pojam za neku stvar od njene konkretne pojave (...)” – Generalizirajuća apstrakcija, obuhvatiti ono što je najbitnije i najopćenitije kako bismo obuhvatili što širi spektar željenih pojava te apstrahirat sve specifičnosti. *Op. cit.* (bilj. 128), str. 54.

njem mogu, kao dio “običnog” naroda, upoznavati svoje prijatelje, znance, rodbinu itd. o teškoćama i dvojabama s kojima se oni i suci profesionalci susreću kada trebaju donijeti odluku o lišenju slobode.¹³⁴

Negativni aspekti prisjedničkog suda većinski se odnose na argument koji se ujedno koristi i kao pozitivni aspekt odnosnog instituta: pravničko neznanje, ali krenimo od izbora porotnika. Način izbora određen je Zakonom (vidi više *supra*: naslov 3.) koji ujedno određuje, kao uvjet za izbor porotnika, i nepripadnost nijednoj političkoj stranci. Činjenica da o izboru odlučuju regionalna predstavnička tijela te Hrvatski sabor, već nas upućuje na mogućnost određenih “preferencija” pri izboru sudaca porotnika u korist vladajućih stranaka. Nečlanstvo u političkoj stranci mogli bismo objasniti kao nedostatak zadovoljavajuće razine zainteresiranosti i volje za djelovanjem u skladu s vlastitim političkim uvjerenjem koje je usporedivo ili identično s političkom ideologijom određene političke stranke, a koje rezultira nedostatkom službene stranačke registracije i, nerijetko, nedovoljnom političkom aktivnošću na način na koji ta politička stranka preferira. Dakle, u potonjem slučaju nije riječ o potpunoj političkoj neutralnosti, koja je danas najvjerojatnije i nemoguća. Postavlja se pitanje provjere političkih članstva osoba kandidiranih za suce porotnike, vrše li se provjere te vrše li se na zadovoljavajući način?¹³⁵ Ova problematika ne javlja se kod sudaca profesionalaca (osim ako je riječ o autoritativnim režimima gdje sudska neutralnost i neovisnost ne postoji) zbog jednog od razloga koji je prethodno, u drugom kontekstu, naveden kao jedna od negativnih karakteristika sudaca profesionalaca, a to je činjenica da je bavljenje sudačkom profesijom njihovo životno zvanje i karijera koju ne žele ugroziti članstvom u određenoj političkoj stranci. Nadalje, iako postoji očekivanje da suci porotnici, koji svojevrijem prihvate porotničku dužnost, shvaćaju važnost i ozbiljnost dotične dužnosti, postoje i iznimke, tj. slučajevi u kojima se suci porotnici javljaju kao “statisti” koji služe jedino radi zadovoljavanja forme te koji tu dužnost prihvataju ne radi doprinosa društvu i vršenja nadzora nad radom sudaca profesionalaca, nego zbog vlastitih razloga (utjecaj, dodatni financijski prihodi itd.).¹³⁶ Isto tako, suci porotnici u vijećima čine većinu (što je razumljivo uzmemo li u obzir njihovu temeljnu svrhu), a budući da njihov glas pri donošenju odluke ima istu težinu

¹³⁴ Suci porotnici – glas javnosti i razuma u pravosudnim džunglama, 2011. – “Moji su porotnici znali pri odluci o kazni pitati može li optuženi umjesto zatvorske dobiti uvjetnu osudu. Nije lako nekome potpisati zatvor, lako je na ulici zazivati stroge kazne. Kad ljudi dođu u porotu, drukčije razmišljaju – kaže jedna iskusna sutkinja zagrebačkog Općinskoga kaznenog suda”, <http://arhiva.dalje.com/hr-zivot/suci-porotnici-glas-javnosti-i-razuma-u-pravosudnim-dzunglama/337903>, pristupljeno 15. travnja 2018.

¹³⁵ *Ibid.* – “Šibenik – Među porotnicima Županijskog i Općinskog suda ima nižerangiranih članova vladajuće stranke ili članova uže obitelji videnijih lokalnih političara, a nađe se i pokoji sindikalist ili njihova rodbina”, pristupljeno 15. travnja 2018.

¹³⁶ Suci se žale: Porotnici su amateri koji nas mogu preglasati, Slobodna Dalmacija: “Sigurno je da 90 posto sudaca porotnika jesu ‘statisti’, no ima i onih koji ozbiljno shvaćaju svoju dužnost i aktivno sudjeluju u raspravama i donošenju odluka. Ja sam, recimo, u svojoj praksi, koja je duža od 20 godina, imao situaciju da su mi porotnici, pogotovo ako je bila riječ o starijim ljudima, znali zaspati na raspravi.” – Citat jednog od najiskusnijih splitskih županijskih sudaca, <https://www.slobodnadalmacija.hr/novosti/hrvatska/clanak/id/311715/suci-se-zale-porotnici-su-amateri-koji-nas-mogu-preglasati>, pristupljeno 15. travnja 2018.

kao glas suca profesionalca, moguće je da sudac profesionalac bude nadglasan; jedan od najiskusnijih sudaca na Županijskom sudu u Splitu navodi: "(...) da su me suci porotnici preglasali i da sam morao napisati i objaviti presudu da je okrivljeni nevin, što je bilo sasvim suprotno mom uvjerenju i stavu. Doduše, presudu je poslije ukinuo Vrhovni sud, ali nije baš ugodno kad se takvo što dogodi."¹³⁷ Sastavljanje obrazložene presude, što je dužnost suca profesionalca, iznimno je problematično u slučajevima u kojima se taj sudac ne slaže s odlukom sudaca porotnika. U tom slučaju sudac profesionalac mora navesti drukčiju izreku presude, ali i objašnjenje koje ne smije biti u suprotnosti s izrekom presude, a budući da se pravni lijekovi temelje na obrazloženjima (samim time i kvaliteta presude) nije začuđujuće zašto takve presude "padaju" na višim sudskim instancijama.¹³⁸

Za kraj, spomenut ćemo dva istraživanja provedena na području RH koja se bave problematikom sudaca porotnika, njihovim mišljenjem o porotničkoj dužnosti, njihovim iskustvima i sl. Prvo istraživanje provedeno je pred Općinskom sudom u Koprivnici (u daljnjem tekstu: prvo istraživanje) početkom 2003.,¹³⁹ a drugo istraživanje provedeno je pred Županijskim sudom u Zagrebu (u daljnjem tekstu: drugo istraživanje)¹⁴⁰ te ujedno sadrži i komparaciju s prvim istraživanjem. U prvom istraživanju sudjelovalo je osamnaest sudaca porotnika, a u drugom sedamnaest sudaca porotnika.¹⁴¹ U vezi s pitanjem *Smatraju li suci porotnici da raspolažu s pravničkim znanjem*, u prvom istraživanju suci porotnici odgovorili su: "DA" – 39%, "NE" – 61% (u istraživačkom radu napravljena je manja pogreška, postotci su, najvjerojatnije, međusobno zamijenjeni). U drugom istraživanju na isto pitanje potvrdno je odgovorilo 52,94% sudaca porotnika, a negativno 47,06% sudaca porotnika. U daljnjem istraživanju postavljeno je pitanje *Upoznaje li sudac profesionalac suce porotnike s predmetom raspravljavanja prije početka rasprave*. U prvom istraživanju 11% sudaca porotnika izjasnilo se da o predmetu rasprave doznaju tek nakon čitanja optužnice, dok ostatak navodi kako ih predsjednik vijeća prije početka raspravljavanja upoznaje s predmetom. U drugom istraživanju brojevi su nešto niži, tj. 68,75% sudaca porotnika navodi kako ih predsjednik vijeća prije rasprave upoznaje s predmetom raspravljavanja dok ostatak tvrdi da o predmetu rasprave doznaju tek nakon čitanja optužnice. Spomenut ćemo još nekoliko pitanja iz ankete. Jedno od pitanja glasi: *Pita li predsjednik vijeća suce porotnike za njihova mišljenja, s posebnim razgraničenjem*

¹³⁷ *Ibid.*, pristupljeno 15. travnja 2018.

¹³⁸ O problemima i izazovima s kojima se susreću američki sudovi i američke porote vidi: Lowe, P., Problems faced by modern juries, *Bar News: The Journal of the New South Wales Bar Association* 52; (2012 Winter) *Bar News: Journal of the NSW Bar Association* 46, str. 46.–56., 2012., <http://www5.austlii.edu.au/au/journals/NSWBarAssocNews/2012/52.html>, pristupljeno 22. travnja 2018.

¹³⁹ Piškorec, V., Suci porotnici u kaznenom postupku, s posebnim osvrtom na sudjelovanje sudaca porotnika u kaznenim postupcima na Općinskom sudu u Koprivnici, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, Vol. 10, broj 1, 2003., str. 109.–121.

¹⁴⁰ Pavičić, A., Sudjelovanje sudaca porotnika u kaznenim postupcima pred Županijskim sudom u Zagrebu, *Hrvatski ljetopis za pravo i praksu*, Zagreb, Vol. 12, broj 1, 2005., str. 63.–85.

¹⁴¹ U radu ćemo navesti neka od pitanja iz anketa.

s obzirom na odlučivanje o krivnji i o kaznenopravnoj sankciji. U prvom istraživanju 11% sudaca porotnika odgovara da su pitani za mišljenje o krivnji optuženika; 33,33% sudaca porotnika tvrdi da su bili pitani za mišljenje glede kaznenopravne sankcije, u slučaju kad je optuženik bio proglašen krivim; 22,22% ih navodi kako su bili pitani za mišljenje i u vezi s krivnjom i u vezi s kaznenopravnom sankcijom; 27,78% ističe kako se njihova mišljenja ne traže te da sudac profesionalac sugerira je li optuženik kriv ili nije te predlaže kaznenopravnu sankciju na što, u pravilu, suci porotnici pristaju, a jedan sudac porotnik (5,6%) navodi da ga se uopće ne pita za mišljenje. U drugom istraživanju čak 56,25% sudaca porotnika ističe kako je predsjednik vijeća, prije isticanja svog stava, posebno pitao suce porotnike za njihovo mišljenje o krivnji te posebno za njihovo mišljenje o kaznenopravnim sankcijama; 37,50% navodi kako je zatraženo njihovo mišljenje i o krivnji i o kaznenopravnim sankcijama zasebno, ali tek nakon što je sudac istaknuo svoje stajalište te preostalih 6,25% navodi kako se od njih zatražilo samo mišljenje o krivnji, ali ne i o kaznenopravnoj sankciji. I još ćemo navesti sljedeće pitanje koje se odnosi na priklanjanje sudaca porotnika, tj. *Priklanjaju li se suci porotnici, u situacijama kada se njihovo mišljenje razlikuje od mišljenja ostalih članova vijeća, mišljenju ostalih članova vijeća.* U prvom istraživanju podatci su sljedeći: 55,56% sudaca porotnika navodi kako se u takvim situacijama priklanjaju mišljenju ostatka vijeća, dok ostatak navodi kako ostaju uz svoj obrazloženi stav te se ne priklanjaju mišljenju drugih sudaca porotnika pa čak ni mišljenju sudaca profesionalaca. U drugom istraživanju zaključeno je sljedeće: da 11,76% sudaca porotnika iznosi svoj različiti stav te se ne priklanjaju mišljenju ostatka vijeća (u dotičnom istraživanju naglašeno je da inicijalno čak 76,47% sudaca porotnika, ako ima drugačiji stav, iznesu ga, ali se na kraju priklone većini, dok njih 11,76% ne iznosi svoj stav već se odmah priklanjaju većini).

6. ZAKLJUČNO RAZMIŠLJANJE

Institut prisjedničkog suda ima brojne pozitivne i negativne elemente koji, nerijetko, proizlaze iz istih karakteristika dotičnog instituta percipiranih na različit način. Činjenica da je institut prisjedničkog suda prihvaćen u većini europskih zemalja govori nam nešto o njegovoj važnosti, ali i o kvaliteti te podudarnosti odnosnog instituta i načina suđenja sa shvaćanjima i razmišljanjima stanovništva Europe. Uzimajući u obzir povijesni kontekst te relevantnost sudjelovanja “naroda” u suđenju, autor se svejedno ne može riješiti razmišljanja da institut prisjedničkog suda (ali i angloameričkog porotništva) polako gubi na važnosti. Iz osobnog iskustva, autor je došao do saznanja da veoma malen broj ljudi uopće prepoznaje značenje pojma “prisjednički sud”, budu li upućeni da je riječ o sucima porotnicima, većina dolazi do zaključka da su posrijedi porotnici kao što je prikazano u američkim filmovima. U tom kontekstu, autor smatra da je potrebna promjena trenutačno korištenog naziva u pozitivnopravnim propisima RH, tj. da je potreban naziv koji bi napravio jasniju distinkciju između “sudaca porotnika” i “porotnika” te, isto tako, jasnija naglašenost razlike i u medijskim nastupima političara, pravnika i

sl. Nadalje, autor podržava stajalište zakonodavca o nesudjelovanju sudaca porotnika u žalbenim postupcima (s izuzetkom pri Vrhovnom sudu iz objašnjenih razloga). Raspravljajući o budućnosti instituta, vrlo je vjerojatno da će se institut sudjelovanja nepravnik održati u pravu i sudstvu, pod uvjetom kontinuiranog prilagođavanja novim izazovima. Također, autor smatra da bi jedan od kriterija, pri izboru sudaca porotnika, trebala biti i profesionalna raznolikost, odnosno da bi se trebalo i o tome voditi računa te da bi se na taj način postigla veća znanstveno-profesionalna raznolikost u sudstvu što bi moglo odigrati važnu ulogu u prilagođavanju sudstva novim i kompliciranijim problemima s kojima se susreće te s kojima će se susresti.

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Bayer, Vladimir, Problem sudjelovanja nepravnik u savremenom kaznenom sudovanju, Zagreb, 1940.
2. Grubiša, Mladen, Krivični postupak, postupak o pravnim lijekovima, Informator, Zagreb, 1987.
3. Jovanović, Milenko, Porota u pravosuđu Jugoslavije, Beograd, 1958.
4. Karlen, Delmar; Sawyer, Geoffrey; Wise, M., Edward, Anglo-American Criminal Justice Oxford University Press, New York and Oxford, 1967.
5. Ljubanović, Vladimir, Sudjelovanje građana u suvremenom jugoslavenskom krivičnom suđenju, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet u Zagrebu, 1983.
6. Vasiljević, Tihomir; Lazarević, Ljubiša; Grubač, Momčilo; Kuhajda, Vladimir, Učešće građana u suđenju na teritoriju Socijalističke Autonomne Pokrajine Vojvodine, Novi Sad, 1975.

Članci:

1. Bayer, Vladimir, Suci porotnici, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, broj 3–4, 1955., str. 142.–156.
2. Blagojević, Anita; Radonić, Branka, O Ustavu Kraljevine Jugoslavije iz 1931., Pravni vjesnik, Vol. 28, broj 1, 2012., str. 123.–143.
3. Čepulo, Dalibor, Izgradnja modernog hrvatskog sudstva 1848.–1918., Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 56, broj 2–3, 2006., str. 325.–383.
4. Čvorović, Dragana; Turanjanin, Veljko, Uloga porote u francuskom krivičnom postupku, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, Vol. 63, broj 1, 2015., str. 217.–233.
5. Langbein, H., John, Mixed Court and Jury Court: Could the Continental Alternative Fill the American Need?, 1981 American Bar Foundation Research Journal 195, 1981., str. 195.–219.

6. Lowe, Peter, Problems faced by modern juries, *Bar News: The Journal of the New South Wales Bar Association* 52; (2012 Winter) *Bar News: Journal of the NSW Bar Association* 46, 2012., str. 46.–56.
7. Ljubanović, Vladimir, Za ili protiv uvođenja sudjelovanja građana u krivičnom suđenju u obliku klasične porote, *Pravni vjesnik*, Vol. 1, broj 1, 1985., str. 59.–61.
8. Mišić, Marica, Redovno sudstvo u FNRJ u vreme državnih reformi (1948–1954) – Prikaz Zakona o sudovima iz 1954. godine., *Eudaimonia*, br. 1, 2017., str. 127.–158.
9. Pavičić, Anamarija, Sudjelovanje sudaca porotnika u kaznenim postupcima pred Županijskim sudom u Zagrebu, *Hrvatski ljetopis za pravo i praksu*, Zagreb, Vol. 12, broj 1, 2005., str. 63.–85.
10. Piškorec, Vesna, Suci porotnici u kaznenom postupku, s posebnim osvrtom na sudjelovanje sudaca porotnika u kaznenim postupcima na Općinskom sudu u Koprivnici, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, Vol. 10, broj 1, 2003., str. 109.–121.
11. Sirotković, Hodimir, Pravosudne strukture u hrvatskim zemljama od 1918. do 1945. godine, *Vjesnik Istarskog arhiva*, svezak 1 (XXXII), god. 1 (32), 1993., str. 17.–30.
12. Šernhorst, Nevenka, Uloga porote u hrvatskom i američkom pravosuđu, *Pravo i porezi*, broj 9, 2017., str. 68.–72.
13. Thaman, C., Stephen, Suđenje pred novom ruskom kaznenom porotom i nulifikacija kaznenog zakona u njezinu pravorijeku: pouke za porotom inspiriranu reformu u Euroaziji i šire, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, Vol. 15, broj 1, 2008., str. 357.–438.

Izvori prava:

1. Federal Rules of Civil Procedure, 2018 edition, <https://www.federalrulesofcivilprocedure.org/frcp/>.
2. Federal Rules of Criminal Procedure, 2017 edition. <https://www.federalrulesofcriminalprocedure.org/table-of-contents/>.
3. Izvješće Odbora za pravosuđe o Prijedlogu za imenovanje sudaca porotnika Vrhovnog suda Republike Hrvatske - <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=34387>.
4. Javni poziv za podnošenje prijave kandidata za prijedlog za imenovanje sudaca porotnika Općinskog suda u Zadru i sudaca porotnika za mladež Općinskog suda u Zadru, <http://www.grad-zadar.hr/vijest/natjecaji-35/javni-poziv-za-podnošenje-prijava-kandidata-za-prijedlog-za-imenovanje-sudaca-porotnika-3647.html>.
5. Kazneni zakon, *Narodne novine*, broj 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017.
6. Komisija za izbor i imenovanja, Klasa: 711-02/15-02/2, Urbroj: 2158/1-01-05-15-2, Osijek, 13. veljače 2015., ZAKLJUČAK o pokretanju postupka za imenovanje sudaca porotnika Županijskog suda u Osijeku.
7. Magna carta libertatum, 1215., <https://www.bl.uk/magna-carta/articles/magna-carta-english-translation>.
8. Mišljenje opće sjednice Vrhovnog suda Republike Hrvatske, <http://www.vsrh.hr/custompages/static/HRV/files/Sjednice/MISLJENJE-OPCE-SJEDNI CE-2017-12-05.pdf>.

9. Odluka o imenovanju sudaca porotnika Vrhovnog suda, Narodne novine, broj 144/2010, <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010-12-144-3630.html>.
10. Pravilnik o naknadama i nagradi sudaca porotnika, Narodne novine, broj 38/2014.
11. The Constitution of the United States, The Bill of Rights & All Amendments, <http://constitutionus.com/>.
12. Ustav Federativne Narodne Republike Jugoslavije, 31. siječnja 1946., <http://www.arhivyu.gov.rs/active/sr-latin/home/glavna-navigacija/leksikon-jugoslavije/konstitutivni-akti-jugoslavije/ustav-fnrj.html>.
13. Ustav Kraljevine Jugoslavije, 3. rujna 1931., <https://www.pravo.unizg.hr/-download/repository/Ustav-Kraljevine-Jugoslavije.pdf>.
14. Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 28. lipnja 1921. (Vidovdanski Ustav), <http://www.arhivyu.gov.rs/active/sr-latin/home/glavna-navigacija/leksikon-jugoslavije/konstitutivni-akti-jugoslavije/vidovdanski-ustav.html>.
15. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, broj 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 5/2014.
16. Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 7. travnja 1963. <http://mojustav.rs/wp-content/uploads/2013/04/Ustav-SFRJ-iz-1963.pdf>.
17. Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 21. veljače 1974., [https://hr.wikisource.org/wiki/Ustav-Socijalisti%C4%8Dke-Federativne-Republike-Jugoslavije_\(1974\)](https://hr.wikisource.org/wiki/Ustav-Socijalisti%C4%8Dke-Federativne-Republike-Jugoslavije_(1974)).
18. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, broj 110/1997, <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997-10-110-1669.html>.
19. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, broj 152/2008, 76/2009, 80/2011, 121/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014, 70/2017.
20. Zakon o primjeni statuta međunarodnog kaznenog suda i progonu za kaznena djela protiv međunarodnog ratnog i humanitarnog prava, Narodne novine, broj 175/2003, 29/2004, 55/2011, 125/2011.
21. Zakon o sudovima, Narodne novine, broj 28/2013, 33/2015, 82/2015, 82/2016.
22. Zakon o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, Narodne novine, broj 76/2009, 116/2010, 145/2010, 57/2011, 136/2012, 148/2013, 70/2017.

Mrežni izvori:

1. Atentat na Stjepana Radića u beogradskoj Narodnoj skupštini 1928. godine, <http://povijest.hr/nadanasnjidan/atentat-na-stjepana-radica-u-beogradskoj-narodnoj-skupstini-1928/>, pristupljeno 13. travnja 2018.
2. Božji sud ili ordalije, <http://proleksis.lzmk.hr/13324/>, pristupljeno 7. travnja 2018.
3. Dijanović, Davor, Ustavi, lažovi i sluge, 2010., <http://www.hkv.hr/izdvojeno/komentari/d-dijanovi/5729-ustavi-laovi-i-sluge.html>, pristupljeno 11. travnja 2018.

4. Impeachment, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27190>, pristupljeno 13. travnja 2018.
5. Juror Qualifications, <http://www.uscourts.gov/services-forms/jury-service/juror-qualifications>, pristupljeno 13. travnja 2018.
6. Normani/Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44101>, pristupljeno 7. travnja 2018.
7. What is a jury nullification?, <http://www.rotlaw.com/legal-library/what-is-jury-nullification/>, pristupljeno 16. travnja 2018.
8. Suci porotnici – glas javnosti i razuma u pravosudnim džunglama, 2011., <http://arhiva.dalje.com/hr-zivot/suci-porotnici-glas-javnosti-i-razuma-u-pravosudnim-dzunglama/337903>, pristupljeno 15. travnja 2018.
9. Suci se žale: Porotnici su amateri koji nas mogu preglasati, Slobodna Dalmacija, <https://www.slobodnadalmacija.hr/novosti/hrvatska/clanak/id/311715/suci-se-zale-porotnici-su-amateri-koji-nas-mogu-preglasati>, pristupljeno 15. travnja 2018.

LAY JUDGES IN CROATIAN CRIMINAL PROCEEDINGS AND COMPARISON OF THE ANGLO-AMERICAN JURY SYSTEM AND THE LAY JUDGE SYSTEM

Abstract

The paper analyses the institution of jury, i.e. lay judges also known as lay assessors, in the legal system of the Republic of Croatia. The first part of the paper places emphasis on a brief introduction to the subject matter and analysis of the origin and development of the above-mentioned institute through the history of Europe and the Republic of Croatia, with special stress on the development of the institute in the recent history of the Republic of Croatia. The second part of the paper deals with the regulation of the said institute by means of the Constitution of the Republic of Croatia and relevant national and international regulations. The third part of the paper gives a detailed analysis of the Anglo-American (English, “separate”) jury system and its comparison with the lay judge system (the European continental jury that was also accepted in the Republic of Croatia). The aim of the fourth part of the paper is to review the positive and negative aspects, i.e. the impacts of the lay judge system on the judiciary of the Republic of Croatia, whereas the last part of the paper gives concluding remarks.

Key words: lay judges in courts, lay judges, Anglo-American jury, European continental jury